Utbildningsutskottets betänkande 1985/86:14

om anslag till grundskolor, m. m. (prop. 1985/86:100)

UbU
1985/86:14

Åttonde huvudtiteln

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1985/86:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna B 11. Bidrag till driften av grundskolor m. m. och B 12. Särskilda åtgärder i grundskolan samt vissa utbildningsfrågor av allmän karaktär som anmälts för riksdagen i inledningen till propositionen (s. 12–19, 47–49, 63–67) jämte motioner.

1. Bidrag till driften av grundskolor m. m.

Regeringen har under punkt B 11 (s. 90–102) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen har förordats om en minskning med ytterligare tre procentenheter av statsbidraget till driftskostnader för grundskolan,

2. godkänna vad som i propositionen har förordats om användning av den icke undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen,

3. godkänna vad som i propositionen har förordats om tjänster för lärarvikarier,

4. godkänna vad som i propositionen har förordats om skolledningsresurser i mindre kommuner,

5. godkänna vad som i propositionen har förordats om bidrag till lokal skolutveckling,

6. godkänna vad som i propositionen har förordats om bidrag till kultur i skolan,

7. godkänna vad som i propositionen har förordats om bidrag för studie- och yrkesorientering i glesbygd samt bidrag till kommuner som anordnar praktisk arbetslivsorientering på högstadiet under kortare tid än fyra veckor,

8. godkänna vad som i propositionen har förordats om åtgärder för ämnet matematik i grundskolan,

9. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 14 441 000 000 kr.

1 *Riksdagen 1985/86. 14 saml. Nr 14*

Rättelse: S. 16 rad 3 nedifrån Rättat till: yrkandena 1 och 3
rad 5 nedifrån Rättat till: yrkande 2
rad 12 nedifrån Rättat till: yrkande 2

1985/86:Ub202 av Barbro Sandberg (fp) och Karl-Göran Biörsmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående delad klass i ämnet bild.

1985/86:Ub210 av Bengt Silfverstrand (s) och Egon Jacobsson (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av förstärkningsresursens användning i grundskolan.

1985/86:Ub213 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar att skolpliktsåldern senast 1991 skall inträda det år då barnet fyller sex år,

5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om möjlighet för kommunerna att disponera anslaget till den samlade skoldagen också till att bevara små skolor,

10. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om elevanknutet statsbidrag till grundskolan,

19. att riksdagen beslutar att avslå regeringens yrkande om neddragning av statsbidraget till lärarlönerna med 3 %.

1985/86:Ub214 av Alf Svensson (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om betyg,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om klassernas storlek.

1985/86:Ub215 av Sylvia Pettersson (s) och Margareta Palmqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att den bör överväga en komplettering av riktlinjerna om tillämpning av rätten till hemspråksundervisning.

1985/86:Ub217 av Olle Aulin (m) och Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att statsbidrag skall utgå till Bladins skola i Malmö.

1985/86:Ub223 av Martin Olsson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om återinförande av betyg i årskurs 6.

1985/86:Ub232 av Bertil Danielsson m. fl. (m, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de kyrkliga samfundens kulturutbud bör tillvaratas i skolans satsning på kulturellt utvecklingsarbete.

1985/86:Ub234 av Björn Samuelson (vpk) och Bo Hammar (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utvärdering av s. k. fristående skolor,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om omprövning av statsbidrag till s. k. fristående skolor,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om s. k. fristående skolors införlivande i det allmänna skolväsendet.

1985/86:Ub236 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till en helt betygsfri grundskola,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till betygsfri intagning i gymnasieskolan.

1985/86:Ub243 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående fördelning av skolledarresurserna.

1985/86:Ub254 av Per Unckel m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till en tidigare skolstart och om en ny skolorganisation mellan grundskolan och gymnasieskolan (kompletteringsundervisning) i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamhet med en tidigare skolstart.

1985/86:Ub255 av Per Unckel m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett nytt betygssystem i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om repetition av årskurs.

1985/86:Ub261 av Karl-Göran Biörsmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om viss utredning av frågan om betyg i årskurs 7.

1985/86:Ub269 av Ylva Annerstedt m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående bidrag till estniska skolan i Stockholm,

5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående statsbidrag till Hillelskolan.

1985/86:Ub270 av Karl-Göran Biörsmark (fp) och Börje Stensson (fp) vari yrkas att riksdagen uttalar att regeringen bör ge skolöverstyrelsen i uppdrag att noga följa utvecklingen av skolchefstjänsterna.

1985/86:Ub272 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1985/86:100 bil. 10, B 11 i vad avser en ytterligare minskning med tre procentenheter av statsbidraget till driftskostnader för grundskolan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om frigjorda resurser på grund av vikande elevunderlag,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om regionalpolitiska hänsyn och styrningsfrågor i samband med översynen av statsbidrag till grundskolan,

4. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om en parlamentarisk skoldelegation i enlighet med vad som i motionen anförts,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nationellt utvärderingsprogram,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet och om kultur i skolan,

11. att riksdagen avslår proposition 1985/86:100 bil. 10, utbildningsdepartementet, B 11. Bidrag till driften av grundskolor i vad avser 6 200 000 kr. till särskilda åtgärder för undervisning i ämnet matematik,

12. att riksdagen med ändring i proposition 1985/86:100 bil. 10, utbildningsdepartementet, B 11 Bidrag till driften av grundskolor beslutar anvisa 604 400 000 kr. utöver regeringens förslag.

1985/86:Ub285 Elisabeth Fleetwood m fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen beslutar att statligt bidrag skall beviljas Höglandsskolan enligt gällande regler för fristående skolor.

1985/86:Ub286 av Margitta Edgren m. fl. (fp) vari, med hänvisning till vad som anförts i den till konstitutionsutskottet remitterade motionen 1985/86:K412, såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om vidareutveckling av datautbildningen för flickor.

1985/86:Ub291 av Rune Rydén m. fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tillsynsmyndighets skyldighet att vidta åtgärder om statsbidrag inte utnyttjas för avsett ändamål.

1985/86:Ub301 av Ann-Cathrine Haglund (m) och Elisabeth Fleetwood (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att vid utarbetandet av ett nationellt program för utvärdering är det särskilt viktigt att språkundervisningen, såväl i grundskolan som i gymnasieskolan, följs upp.

1985/86:Ub302 av Ulla Tillander (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att statsbidrag skall utgå till Bladins skola och den kristna skolan i Kroksbäck i Malmö.

1985/86:Ub304 av Ulla Tillander (c) och Karin Israelsson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag som möjliggör för kommunerna att ta initiativ till försöksverksamhet med sänkt skolpliktsålder.

1985/86:Ub803 av Karin Söder m. fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om skolans resurser,

2. att riksdagen beslutar avslå budgetpropositionen i de delar som innebär en treprocentig besparing på statsbidragen till skolväsendet.

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om tillsättande av en parlamentariskt sammansatt betygsutredning.

1985/86:Ub806 av Rune Gustavsson m. fl. (c) vari, med hänvisning till vad som anförts i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1985/86:So218, såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna behovet

1985/86:Ub813 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen med avslag på regeringens förslag om en treprocentig besparing på anslaget B 11, Bidrag till driften av grundskolor m. m., beslutar anvisa ytterligare 452,6 milj. kr.,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om det vikande elevunderlaget och grundskolans resurser,

6. att riksdagen beslutar avskaffa statsbidraget till den samlade skoldagen och i samband därmed hela det regelsystem som styr verksamheten, varvid den uppkomna besparingen, 42,5 milj. kr., tillförs anslaget B 19,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om statsbidragsprövningen av fristående skolor.

1985/86:Ub827 av Alf Svensson (c) vari, med hänvisning till vad som sägs i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1985/86:Sf520, såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag om hur en förändrad Sverigebild enligt motionens intentioner kunde införas i undervisningen i alla skolformer och utbildningar,

2. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag om olika kvalitetshöjande åtgärder för hemspråksundervisningen,

3. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag om behörighetsregler för lärare i svenska som andraspråk.

1985/86:Ub832 av Alf Svensson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära lagförslag angående skyldighet för kommuner med viss lägsta andel finskspråkiga invånare (eller visst lägsta antal finskspråkiga barn) att inrätta Sverigefinsk utbildningslinje inom grundskolan eller Sverigefinsk skola,

2. att riksdagen beslutar begära att regeringen utarbetar förslag till hur finska språkets ställning kan stärkas i gymnasieskola och högskola,

3. att riksdagen beslutar begära att regeringen samråder med finska regeringen om möjligheten till kompletterande högre utbildning i Finland för Sverigefinnar och i Sverige för finlandssvenskar.

1985/86:Ub838 av Per Unckel m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar om möjlighet till en friare användning av förstärkningsresursen i enlighet med vad som i motionen har anförts,

9. att riksdagen beslutar avskaffa den särskilda anslagsposten för bidrag till icke timplanebunden verksamhet under den samlade skoldagen samt tillhörande regelverk,

10. att riksdagen beslutar avskaffa den särskilda anslagsposten för bidrag till lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet,

11. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till nya regler för rätten till hemspråksundervisning i grundskolan i enlighet med vad som i motionen har anförts,

12. att riksdagen beslutar att till hemspråksundervisning för budgetåret 1986/87 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 40 000 000 kr. sänkt anslag,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om inriktningen av utvecklingsarbetet med kultur i skolan,

14. att riksdagen beslutar tillföra den särskilda anslagsposten för förstärkningsresursen 39 900 000 kr.,

15. att riksdagen beslutar att till B 11 Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 14 819 300 000 kr.

Utskottet

I det följande behandlar utskottet dels förslag som regeringen förelagt riksdagen i budgetpropositionen, bil. 10, under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m., dels vissa utbildningsfrågor av allmän karaktär som anmälts för riksdagen i inledningen till propositionsbilagan, nämligen Elevminskningen i grundskolan m. m. (s. 12–19) och Styrningen av skolan (s. 47–49). Vidare behandlas ett antal motioner som väckts under allmänna motionstiden och som avser skolfrågor.

Elevminskningen i grundskolan m. m.

En av de faktorer som starkast påverkar utbildningssystemet är befolkningsutvecklingen. Grundskolans organisation är direkt avhängig av årskullarnas storlek. I grundskolan minskar elevunderlaget för närvarande kraftigt. Från slutet av 1970-talet till mitten av 1990-talet kommer elevantalet att ha minskat med ca 20 %, från ungefär 1 035 000 elever till ungefär 840 000. Elevminskningen har hittills varit mest påtaglig på lågstadiet. Mellanstadiet står för närvarande inför en stor nedgång av antalet elever. För högstadiets del kommer huvuddelen av elevminskningen inte att inträffa förrän om ytterligare ett par år. Minskningen drabbar samtliga län, men är ojämnt fördelad.

Föredragande statsrådet vill för sin del inte tro på en drastisk nedläggning av stora delar av skolväsendet i glesbygd och anför beträffande det nuvarande systemet för statsbidrag till skolväsendet i glesbygd följande (prop. 1985/86:100, bil. 10 s. 15):

Systemet för tilldelning av resurser är i själva verket generöst när det gäller möjligheterna att behålla små skolor i glesbygd. Frågan om skolväsendet i glesbygd har tidigare vid flera tillfällen behandlats av riksdagen. Senast skedde detta för grundskolans del då riksdagen behandlade prop. 1981/82:157 om flexibel skolplanering m. m. (UbU 1981/82:36, rskr. 1981/82:445). Som dåvarande statsrådet Tillander anförde finns för låg- och mellanstadierna inte någon huvudregel om minst ett visst antal basresurser per årskurs (paralleller) för bibehållande eller nyinrättande av en skolenhet. Praxis får tvärtom anses vara mycket generös när det gäller det minsta antalet elever för en skolenhet. I glesbygd räcker det ofta med något eller några tiotal elever. Inte heller i tätort sätts kravet i många fall särskilt högt. Det är, som föredraganden redovisade, inte ovanligt att det på sådana orter finns t. ex. lågstadieskolor med endast en klass per årskurs.

När det gäller högstadiet är situationen något annorlunda. För glesbygd är visserligen möjligheterna till bevarande också av högstadieskolor goda.

Riksdagen beslöt således efter förslag i 1973 års glesbygdsproposition (prop. 1973:77, UbU 1973:29, rskr. 1973:243) att det inte längre var motiverat att upprätthålla det krav på minst tre paralleller som tidigare gällt för bibehållande av en högstadieskola i glesbygd. För icke-glesbygd får däremot fortfarande ett krav på minst tre paralleller anses gälla för bibehållande av en skola. Genom 1982 års nyss nämnda riksdagsbeslut infördes dock möjlighet för skolstyrelsen i en kommun att bibehålla eller inrätta en högstadieskola med mindre än tre paralleller som filialskola till en huvudskola. Tilldelningen av basresurser görs därvid gemensamt till huvudskolan.'

Sammanfattningsvis menar föredragande statsrådet att det minskade elevunderlaget i stora drag kommer att leda till motsvarande minskning av skolorganisationen, men inte i första hand genom nedläggning av skolenheter. Speciellt i glesbygd bör det finnas goda möjligheter att elevutvecklingen trots allt inte skall behöva leda till en drastisk nedläggning av skolor. Statsrådets slutsats stöds också av den studie av effekterna av elevminskningen som skolöverstyrelsen (SÖ) har gjort i tretton kommuner. Av denna studie framgår att kommunerna i stor utsträckning är inställda på att så långt det är möjligt bibehålla skolor i glest befolkade områden.

SÖ beräknar i sin anslagsframställning det sammanlagda bortfallet av undervisningstid – om elevtalsminskningen får slå igenom helt på resurstilldelningen till grundskolan – för budgetåret 1986/87 till 27 200 lärarveckotimmar (motsvarande ca 168 milj. kr. i lönekostnader). Antalet veckotimmar som faller bort genom elevtalsminskningen stiger för varje år successivt för att för budgetåret 1990/91 uppgå till 174 800 (motsvarande ca 800 milj. kr. i lönekostnader).

SÖ föreslår att 25 % av dessa lärarveckotimmar får behållas i grundskolan för att minska vissa negativa effekter av elevtalsminskningen, bl. a. till följd av nuvarande låsning av basresursmedeltalet på mellanstadiet.

Föredragande statsrådet är i budgetpropositionen inte beredd att följa SÖ:s förslag att för budgetåret 1986/87 tillgodogöra grundskolan 25 % av den minskning av statens kostnader som elevtalsminskningen resulterar i.

Enligt motionerna 1985/86:Ub214 (c) yrkande 4, 1985/86:Ub272 (vpk) yrkande 2, 1985/86:Ub803 (c) yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub806 (c) yrkande 2 och 1985/86:Ub813 (c) yrkande 5 i denna del bör de resurser som enligt SÖ frigörs på grund av elevminskningen få stanna kvar i skolväsendet. Medlen bör enligt motionärerna användas för minskad storlek på klasserna i skolor där detta behövs och för att trygga fortsatt existens för nedläggningshotade skolor i glesbygd m. m.

Enligt utskottets mening måste ett eventuellt kvarhållande av resurser i skolan, trots att elevantalet minskar, motiveras utifrån verksamhetens behov, vägt mot behov på andra samhällsområden och med hänsyn tagen till det statsfinansiella läget. Vid denna avvägning finner utskottet att förslaget att kvarhålla de resurser som frigörs genom elevminskningen inte kan tillstyrkas. Utskottet avstyrker således motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 4, 1985/86:Ub272 yrkande 2 i denna del, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub806 yrkande 2 och 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del avstyrks. Till resursbehovet under följande år till följd av elevminskningen återkommer utskottet längre fram i detta betänkande.

Länsskolnämndernas beslut om basresurser bygger på en avvägning av ett antal faktorer där statens intresse av en rationell skolorganisation – och därmed av rimliga kostnader – är den övergripande principen, men där också faktorer som resväg för eleverna m. m. skall beaktas. I normalfallet utgår en basresurs för varje påbörjat 25-tal elever i var och en av årskurserna 1–3 och för varje påbörjat 30-tal elever i var och en av årskurserna 4–9. Det verkliga medeltalet elever per basresurs för hela landet ligger dock betydligt under dessa delningstal genom att antalet elever i alla kommuner är uppdelat på många skolenheter och det är möjligt att ta hänsyn till kommunens tätortsgrad och de geografiska förhållandena i övrigt. För mellanstadiets del har riksdagen lagt fast en norm för medeltalet elever per basresurs (prop. 1980/81:20, UbU 15, rskr. 120). Något motsvarande föreligger inte beträffande lågstadiet eller högstadiet. För landet som helhet gäller att medeltalet elever per basresurs på mellanstadiet inte får understiga 23. Enligt regeringens beslut den 29 januari 1981 skall länsskolnämnderna vid fastställande av antalet basresurser enligt 13 och 14 §§ förordningen (1978:345) om statsbidrag till driftskostnader för grundskolan m. m. tillse att det genomsnittliga antalet elever per basresurs på mellanstadiet i länet inte understiger det antal elever som anges för varje län i följande sammanställning:

Län	Antal elever
för Stockholms län	25,10
Uppsala län	22,47
Södermanlands län	23,29
Östergötlands län	23,52
Jönköpings län	22,36
Kronobergs län	22,60
Kalmar län	21,11
Gotlands län	17,69
Blekinge län	23,10
Kristianstads län	23,54
Malmöhus län	24,89
Hallands län	24,28
Göteborgs och Bohus län	25,01
Älvsborgs län	22,45
Skaraborgs län	23,68
Värmlands län	20,85
Örebro län	22,64
Västmanlands län	23,63
Kopparbergs län	20,90
Gävleborgs län	22,54
Västernorrlands län	21,94
Jämtlands län	18,97
Västerbottens län	18,40
Norrbottens län	19,75

Genom normeringen av medeltalet elever per basresurs på mellanstadiet har en följsamhet mellan minskat elevunderlag och minskade kostnader för staten åstadkommits. Detta har i vissa län tvingat fram drastiska åtgärder för att uppfylla länsmedeltalet. I första hand är det därvid inte skolväsendet i glesbygd som har drabbats, eftersom kommuner och länsskolnämnder i stor utsträckning velat undvika nedläggning av skolor. I stället är det mellanstadieskolor i icke-glesbygd som har fått öka sina klassmedeltal desto mer. Detta har ibland lett till så stora klasser att antalet elever kommit att uppgå till 32–33, dvs. något över delningstalet.

SÖ anför i sin anslagsframställning att de största negativa effekterna av elevminskningen i grundskolan kommer att uppstå på mellanstadiet, om låsningen av basresursmedeltalet bibehålls. Av statsfinansiella skäl ser föredragande statsrådet det dock inte som möjligt att helt släppa en reglering av basresursmedeltalen på mellanstadiet. Det är enligt statsrådets mening nödvändigt att i första hand utnyttja de möjligheter till utjämning mellan länen som finns. Därutöver kan det bli aktuellt med totalt sett en viss sänkning av basresursmedeltalet för hela landet. Regeringen har den 20 februari 1986 lämnat ett uppdrag till SÖ och länsskolnämnderna att under våren 1986 göra en genomgång av behovet av basresurser till mellanstadiet. Utgångspunkten bör därvid vara att ingen klass skall behöva ha ett elevantal som överstiger delningstalet. För att förändringar av basresursmedeltalen skall kunna påverka resurstilldelningen för läsåret 1987/88 bör det ankomma på regeringen att därefter fastställa nya basresursmedeltal för varje län.

Enligt motionerna 1985/86:Ub272 (vpk) yrkande 3, 1985/86:Ub803 (c) yrkande 1 i denna del och 1985/86:Ub813 (c) yrkande 5 i denna del bör de resurser inom skolväsendet som enligt SÖ frigörs genom elevminskningen användas för bl. a. minskad storlek på klasserna där detta behövs. I den förstnämnda motionen anförs också att det inte är en regeringsfråga att fastställa basresursmedeltal för mellanstadiet. Frågor av detta slag ligger på riksdagsnivå.

Utskottet anser för sin del att det är nödvändigt att arbetssituationen på mellanstadiet blir bättre än den för närvarande är. För att detta skall bli möjligt redan för läsåret 1987/88 bör riksdagen bemyndiga regeringen att sänka basresursmedeltalet för mellanstadiet. Bemyndigandet bör dock gälla enbart för budgetåret 1987/88. Utskottet förutsätter att regeringen i 1987 års budgetproposition återkommer med en redovisning av SÖ:s utredning och med förslag till en mer långsiktig lösning av frågan om basresursmedeltal på mellanstadiet under den period då elevminskningen på detta stadium fortskrider.

Med hänvisning till vad utskottet här har anfört bör riksdagen bemyndiga regeringen att sänka basresursmedeltalet för mellanstadiet för läsåret 1987/88 samt avslå motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 3, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del och 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del.

Utskottet behandlar i detta sammanhang motion 1985/86:Ub213 (fp) yrkande 10. Motionärerna föreslår att ett framtida statsbidragssystem för grundskolan skall vara elevbaserat och inte som nu grupp- och elevbaserat.

SÖ har på regeringens uppdrag gjort en översyn av gällande statsbidrags-

system för grundskolan (Ds U 1984:16–18). I det beredningsarbete beträffande ett nytt statsbidragssystem för grundskolan som förestår inom regeringskansliet kommer såväl en elevbaserad bidragsmodell som andra bidragsmodeller att bli föremål för övervägande. Med hänvisning härtill anser utskottet att riksdagen bör avslå motion 1985/86:Ub213 yrkande 10.

Styrning av skolan

Staten har genom riksdag och regering det övergripande ansvaret för skolväsendet. Styrningen av skolväsendet från statens sida har i dag olika former. De viktigaste är läroplaner, skollag och skolförordning, regler för statsbidrag, lärarutbildning, prioritering av fortbildningsbehov, planering av gymnasieskolans organisation samt tillsyn från länsskolnämndernas och SÖ:s sida.

Skolväsendet är enligt propositionen en verksamhet av sådan vikt för samhället att det alltid måste ankomma på riksdag och regering att ange mål och riktlinjer för verksamhetens utformning och inriktning. En principiell utgångspunkt är därvid att det är ett riksintresse att skolväsendet i olika delar av landet och för alla elever ger en likvärdig utbildning med hög kvalitet. Hur stort utrymmet för lokala beslut är kan enligt föredragande statsrådet skifta beroende på frågans karaktär. Vissa inskränkningar bör finnas, t. ex. när det gäller gymnasieskolans organisation med hänsyn till behovet av nationell planering. Likaså finns behov av viss central reglering när det gäller t. ex. rättssäkerhetsfrågor som rör enskilda individer. Inom de ramar som statsmakterna dragit upp för lokala beslut måste slutligen en avvägning göras mellan ett lokalt politiskt inflytande och ett professionellt – pedagogiskt eller pedagogisk-administrativt – inflytande för skolledare, lärare och annan personal.

En väsentlig fråga i detta sammanhang är enligt propositionen hur man skall kontrollera hur de statligt angivna målen och riktlinjerna förverkligas. Föredragande statsrådet finner det som SÖ anfört i sin anslagsframställning om ett nationellt utvärderingsprogram intressant. I likhet med SÖ menar föredragande statsrådet att ett centralt uppföljnings- och utvärderingsprogram bör innefatta precisering och konkretisering av vad de vanligtvis mer allmänt formulerade målen kan avse. Programmet bör också innefatta bedömning och, där det så är möjligt, mätning av i vad mån målen uppnåtts. Det bör också kunna vägleda till medel och metoder för bättre måluppfyllelse. Ett arbete med en sådan inriktning mot utvärdering och kontroll av att statens intentioner uppfylls blir enligt föredragande statsrådets mening en av den statliga skoladministrationens huvuduppgifter i ett decentraliserat och målstyrt system. Det framhålls i propositionen som angeläget att SÖ fortsätter arbetet med ett nationellt program för utvärdering. I sammanhanget hänvisas också till vad som anförts i föregående års budgetproposition om behovet av att precisera vissa grundläggande kunskaper och färdigheter (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 12–13).

I propositionen anmäler föredragande statsrådet att han avser att ta initiativ till en samlad beredning av frågor rörande styrning av skolväsendet.

Enligt motion 1985/86:Ub272 (vpk) yrkandena 4 och 5 har övergången från

s. k. regelstyrning till s. k. målstyrning på skolans område inte fått de effekter man förväntat. Reformens intentioner har inte uppfyllts, bl. a. i vad gäller styrning av medlens användning. Härför skulle enligt motionärerna ha krävts entydiga tillämpningsföreskrifter. Vidare anser motionärerna att det i och för sig är angeläget att ett nationellt utvärderingsprogram kommer till stånd men hävdar att en parlamentarisk skoldelegation bör tillsättas som kan göra vissa politiska ställningstaganden.

I motion 1985/86:Ub301 (m) yrkande 1 uttalas att det är viktigt att man, när ett program för utvärdering av arbetet i skolan utarbetas, också följer upp språkundervisningen i hela ungdomsskolan.

I motion 1985/86:Ub291 (m, fp, c) efterlyses åtgärder mot kommun som inte efterlever bestämmelser som fastställts av regering och riksdag för att trygga en likvärdig utbildningsstandard i hela riket.

Utskottet vill först med anledning av frågan om ett nationellt utvärderingsprogram anföra följande.

Av SÖ:s anslagsframställning framgår att ett nationellt utvärderingsprogram är angeläget för att man skall kunna belysa hur målen för skolans verksamhet uppfylls. Det anses också vara av stor betydelse att man kan avgränsa och rimligt definiera de nödvändiga kunskaper, insikter och färdigheter utan vilka ingen elev bör lämna grundskolan eller gymnasieskolan. Ett sådant utvärderingsprogram syftar inte till bedömning av enskilda elever men väl till en utvärdering av skolan. Enligt SÖ bör arbetet starta med svenska, matematik och engelska på låg- och mellanstadierna och så småningom också innefatta de samhälls- och naturorienterade ämnena. På sikt måste enligt SÖ såväl högstadiet som gymnasieskolan ingå.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning beträffande värdet av fortsatt arbete med ett nationellt program för utvärdering av skolan. Riksdag och regering kommer senare att kunna ta ställning till resultatet av arbetet. Någon anledning att tillsätta en särskild parlamentarisk skoldelegation finns enligt utskottets mening därför inte. Motion 1985/86:Ub272 yrkandena 4 och 5 bör avslås av riksdagen.

Det är enligt utskottets mening viktigt att språkundervisningen i ungdomsskolan utvärderas. I ett första steg av det nationella utvärderingsprogrammet är det emellertid rimligt att insatserna koncentreras på den språkundervisning som är obligatorisk för alla elever. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 1985/86:Ub301 yrkande 1.

När det slutligen gäller frågan om styrning av skolväsendet vill utskottet i likhet med föredragande statsrådet slå fast att en viktig utgångspunkt för beredningsarbetet måste vara att skolväsendet i olika delar av landet och för alla elever skall ge en likvärdig utbildning med hög kvalitet. I tider av ekonomisk åtstramning är det särskilt viktigt att det finns sådana styrmedel som garanterar likvärdighet i utbildningen. Ekonomiska svårigheter för vissa kommuner bör inte få leda till stora skillnader i fråga om kommunernas utformning av sitt skolväsende.

I vad gäller de i motion 1985/86:Ub291 begärda åtgärderna mot kommun som inte efterlever bestämmelser med syfte att trygga en likvärdig utbildningsstandard i riket har utskottet inhämtat att länsskolnämnder och SÖ i sådana situationer använt sig av statsbidragsförordningens möjlighet att hålla

inne del av statsbidrag. tills rättelse av åsidosättandet gjorts. Utskottet förutsätter att tillsynsmyndighet även fortsättningsvis iakttar sin skyldighet härvidlag samt att åtgärder i syfte att trygga en likvärdig utbildningsstandard skall övervägas inom ramen för nyssnämnda beredningsarbete. Med hänvisning härtill bör riksdagen avslå motion 1985/86:Ub291.

Betyg i skolan m. m.

Betygsfrågor har tagits upp i sex motioner.

Enligt motion 1985/86:Ub214 (c) yrkande 3 bör betygsättningen förändras så att den blir i huvudsak kursrelaterad. Betyg bör ges i årskurserna 6–9. I motion 1985/86:Ub223 (c) anförs att betyg kompletterade med kvartssamtal har förutsättningar att ge det bästa beskedet om elevens arbetsresultat, studieförutsättningar, ambition, flit m. m. Betyg anses därför böra återinföras åtminstone i årskurs 6. I motion 1985/86:Ub236 (vpk) hemställs om förslag till betygsfri grundskola och betygsfri intagning till gymnasieskolan. Genom betygsfrihet anses den sociala snedrekryteringen till längre och teoretisk utbildning kunna motverkas.

I motion 1985/86:Ub255 (m) yrkande 1 påpekas att betyg numera ges första gången vid utgången av höstterminen i årskurs 8, dvs. efter 15 av sammanlagt 18 terminer i grundskolan. Motionärerna anser att det är att lämna ungdomarna "i sticket" om man avstår från att ge besked om deras framsteg. Flera undersökningar visar dessutom att en stor majoritet av eleverna vill ha betyg i större omfattning än för närvarande. Enligt motionärerna bör samtal mellan elever, föräldrar och lärare förekomma i organiserad form också i fortsättningen, men betygssystemet bör reformeras, så att det mäter elevernas kunskaper i förhållande till läroplanens krav. Betyg skall vidare ges oftare än i dag, och antalet betygssteg bör vara fler än fem.

Med hänvisning till en nyligen gjord skolförordningsändring, enligt vilken elevens prestationer även i årskurserna 7 och 8 skall beaktas när betyg ges i årskurs 9, hävdas i motion 1985/86:Ub261 (fp) att lärarna genom tillkomsten av denna bestämmelse kommer att sätta betyg i årskurs 7 men behålla dem för sig själva för senare bruk. Många kommuner har hos regeringen begärt att som en kommunal försöksverksamhet få ge betyg även i årskurs 7 men inte fått tillstånd för detta. I motionen anförs att det inom regeringskansliet bör övervägas om det inte i den uppkomna situationen skulle kunna ges möjlighet till en öppen betygsättning i årskurs 7 i de kommuner där elever och föräldrar önskar det.

Enligt motion 1985/86:Ub803 (c) yrkande 5 är tiden mogen för en parlamentariskt sammansatt utredning av betygssystemets utformning. I motionen anförs att elevernas arbetsprestationer bör utvärderas fortlöpande för att understryka att det arbete som utförs är viktigt. Under de år som gått sedan 1979 års beslut om betygen har många frågor väckts kring betygen och deras roll som mätare av kunskaper, som informationsgivare, som urvalsinstrument till högre studier och som stimulansfaktor. Även frågan om relativa betyg kontra kursrelaterade eller målrelaterade har varit aktuell liksom frågan om en 5- eller 10-gradig betygsskala. Vidare erinras om att en översyn

av gymnasieskolans betygssystem utlovades i samband med gymnasieutredningens förslag. Det är enligt motionärerna angeläget att en utredning om betygssystemets utformning kommer till stånd omgående.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

De nu gällande reglerna för betygsättning i grundskolan baseras på de beslut i frågan som riksdagen fattade våren 1979 i samband med beslutet om ny läroplan för grundskolan (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr. 1978/79:422). Utskottet vill erinra om att beslutet bl. a. innebar en modifiering av det relativa betygssystemet i syfte att undvika oönskade konsekvenser av den s. k. normalfördelningen, vilken innebär att en bestämd andel elever skall ha ett visst bestämt betyg. I en del fall hade fördelningen kommit att uppfattas som gällande för en enskild klass. Den beslutade förändringen innebär att i den femgradiga betygsskalan är "tre" medelbetyg. För övriga betygsgrader, som skall ges med hänsyn till elevernas prestationer, skall inte finnas någon given proportion. I normalfallet skall emellertid antalet fyror och tvåor vara fler än antalet femmor resp. ettor (jfr prop. 1978/79:180 s. 94).

Utskottet finner inte att det föreligger skäl för riksdagen att uttala sig för förändringar i betygssystemet, varför utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 3, 1985/86:Ub223, 1985/86:Ub236, 1985/86:Ub255 yrkande 1 och 1985/86:Ub803 yrkande 5.

Likaså avstyrker utskottet motion 1985/86:Ub261 om att kommun själv skall få fatta beslut om betygstillfällen före årskurserna 8 och 9. Formerna för betygsättning i grundskolan bör enligt utskottets mening vara enhetliga i hela riket.

Skolan bör enligt motion 1985/86:Ub255 (m) yrkande 2 ställa sig positiv till att elever med otillräckliga kunskaper repeterar en årskurs. Enligt motionärerna bör regler fastställas beträffande när repetition av årskurs bör ske.

Utskottet erinrar om att möjligheten att gå om en årskurs föreligger i enlighet med de bestämmelser som finns i 6 kap. 16–20 och 32 §§ skolförordningen. Bedömningen av frågan skall göras främst med hänsyn till elevens allmänna utveckling och vad som i övrigt är lämpligast för honom. Beslut om att inte flytta elev kan fattas om samråd med föräldrarna ägt rum eller om föräldrarna väckt förslag härom. Elev som inte uppflyttats vid vårterminens slut har rätt att undergå prövning vid början av läsår.

Med hänvisning till vad som redovisats beträffande gällande bestämmelser avstyrker utskottet motion 1985/86:Ub255 yrkande 2.

Förstärkningsresursen. Tilläggsbidraget

Förstärkningsresursen utgår direkt till kommun för varje elev i kommunens grundskola med 0,5194 veckotimmar till kostnader för undervisning och 0,1140 veckotimmar till kostnader för andra särskilda insatser under skoldagen. Veckotimpriset fastställs i särskild ordning varje år. I budgetpropositionen föreslås att det skall bli möjligt att föra resurser från den icke-undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen till den undervisningsbundna.

Utskottet har inget att erinra häremot utan föreslår att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om användning av den icke undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen.

Frågor som rör förstärkningsresursen i övrigt behandlas i tre motioner.

Enligt motion 1985/86:Ub838 (m) yrkande 14 i denna del bör förstärkningsresursen ökas med så mycket som motsvarar 39,9 milj. kr. Samtidigt läggs i andra delar av motionen fram förslag om att ett anslag för stöd till handikappade skall ökas med 83 850 000 kr. samt att anslaget B 12 Särskilda åtgärder i grundskolan skall avskaffas, vilket regeringen föreslår uppfört på riksstaten med 223 750 000 kr.

Utskottet har i betänkande UbU 1985/86:13 redovisat att innebörden av nämnda tre förslag i motion 1985/86:Ub838 är en besparing om 100 milj. kr. på anslag inom skolområdet. Utskottet utgår från att ett bifall av riksdagen till motionärernas förslag om en ökning av förstärkningsresursen med 39 900 000 kr. även bör innebära ett bifall till förslaget i motionen att ej föra upp på statsbudgeten det nya anslaget Särskilda åtgärder i grundskolan. Mot bakgrund av vad motionärernas förslag om en ökning av förstärkningsresursen innebär i sin helhet avstyrker utskottet yrkande 14 i denna del i motion 1985/86:Ub838.

I motion 1985/86:Ub210 (s) anförs att avsikten med skolans förstärkningsresurs är att denna skall användas till elever med särskilda behov. Enligt motionärerna har förstärkningsresursen i skolan inte, som avsikten är, kommit de elevgrupper till del som är i störst behov av stöd och stimulans. Förstärkningsresursens användning i grundskolan bör därför ses över. Enligt motion 1985/86:Ub838 (m) yrkande 1 bör förstärkningsresursen kunna utnyttjas för en generell minskning av klasstorlekarna, om detta bedöms bäst stå i överensstämmelse med elevernas intressen. En liknande tanke framförs i motion 1985/86:Ub202 (fp), enligt vilken förstärkningsresursen bör kunna användas för delning av klass vid undervisning i ämnet bild.

Utskottet vill erinra om att ungefär 40 % av förstärkningsresursens undervisningsbundna del avser generella verksamheter som normalt måste anordnas i alla skolor och klasser (Ds U 1984:16 Del 1 Översyn av gällande regler för statsbidrag till kommuner för kostnader för driften av grundskolan, s. 10). Återstående huvuddel av förstärkningsresursen bör enligt utskottets mening användas på ett behovsinriktat sätt, varvid behoven hos de elever som har de största problemen i skolan väger tungt. Att använda huvuddelen av förstärkningsresursen för generell delning av klasser står inte i överensstämmelse med en sådan behovsorienterad resursanvändning. Det är inom ramen för denna inriktning av resursanvändningen som en lokal frihet kan utövas. Det sagda utesluter inte delning av klass med hjälp av förstärkningsresursen om delning kan motiveras i det enskilda fallet. I övrigt hänvisar utskottet till den beredning av frågor rörande styrning av skolväsende som föredragande statsrådet aviserat. Motionerna 1985/86:Ub202, 1985/86:Ub210 och 1985/86:Ub838 yrkande 1 avstyrks.

I budgetpropositionen föreslås att nuvarande begränsning i frågan om inrättande av tjänster för lärarvikarier skall tas bort. Sådana tjänster bör fritt få inrättas inom ramen för tilläggsbidraget.

Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om lärarvikarier.

Den statliga regleringen av skolchefstjänsterna och statsbidragen för dessa tjänster har upphört fr. o. m. den 1 juli 1985. Detta innebär att skolchefsfunktionen – till skillnad från skolledarfunktionerna – fortsättningsvis är en helt kommunal angelägenhet och att den statliga regleringen på detta område inskränker sig till föreskrifter om att det i varje kommun skall finnas en skolchef och att uppdraget att vara skolchef skall kunna läggas på en rektor i de kommuner som dittills inte behövt ha någon skoldirektör. Riksdagen slog i sitt beslut föregående riksmöte samtidigt fast att kommun inte får använda en del av den av staten finansierade resursen för rektorer och studierektorer på fältet för att bekosta en kommualt reglerad skolchefstjänst. Det skulle innebära en övervältring av kostnader för den kommunala skolförvaltningen på staten (*UbU 1984/85:16 rskr. 1984/85:234*).

För att möjliggöra en förstärkning av de minsta kommunernas skolchefsfunktion (förste rektor, rektor tillika skolchef) när detta bedöms angeläget förordar föredragande statsrådet att en kommun, vars skolväsende under skolstyrelsens förvaltning omfattar ett lägre poängtal än 130 och som inte har en heltidsanställd skolchef, skall få utöka skolledningsresursen motsvarande högst en halv skolledartjänst. För denna utökning utgår inte statsbidrag. Härigenom underlättas för kommunen att dels ha en tillfredsställande skolchefsfunktion, dels bibehålla skolledningen på fältet intakt.

I motion 1985/86:Ub243 (s) tas frågan upp om hur de mindre kommunerna skall kunna inrätta heltidsanställda kommunala skolchefstjänster. Motionärerna föreslår att möjlighet skall ges att ur den statliga resursen för rektorer och studierektorer m. m. delfinansiera sådan kommunal skolchef.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Fr. o. m. redovisningsåret 1986/87 införs ett schabloniserat statsbidragssystem avseende skolledningen i grundskolan (prop. 1984/85:100, UbU 1984/85:16, rskr. 1984/85:234). Fr. o. m. nämnda redovisningsår lämnas således statsbidrag till kommuner i form av skolledningsresurser. Skolledningsresurserna utgörs dels av en bas, dels av tillskott till basen. Tillskottet beräknas på skolformens poängtal för det närmast föregående redovisningsåret.

Av den totala skolledningsresursen skall minst 60 % användas till tjänster som rektor/studierektor samt minst 15 % till lärare som fullgör specialfunktioner. Den s. k. restresursen får kommunen – efter eget gottfinnande – använda till ytterligare tjänster, uppdragstillägg till tillsynslärare samt nedsättningar för dels lärare som fullgör specialfunktioner, dels tillsynslärare.

Inom ramen för de skolledningsresurser som kommunen erhåller, inrättar skolstyrelsen ordinarie tjänster som rektor/studierektor enligt 12 kap. skolförordningen (1971:235, ändr. 1985:1103). Enligt inrättandeförordningen (1985:915) skall ordinarie tjänster inrättas som heltidstjänster. Det är således inte möjligt att inrätta halvtidstjänster som rektor/studierektor. Däremot kan en innehavare av en ordinarie heltidstjänst beviljas partiell tjänstledighet för att exempelvis uppehålla en kommunal deltidstjänst som skolchef. På det underlag som uppkommer vid den partiella tjänstledigheten kan skolstyrelsen självfallet anställa en vikarie.

För att öppna ytterligare en möjlighet för små kommuner som inte anser sig ha ekonomiska möjligheter att inrätta en kommunalt reglerad heltidstjänst som skolchef föreslås i årets budgetproposition att en kommun för skolledning får tillföra kommunala medel motsvarande högst en halv skolledartjänst (ca 0,445 skolledningsresurser). Förslaget syftar till att göra det möjligt att med kommunala medel förstärka de med skolchefsskapet förenade administrativa arbetsuppgifterna utan att i motsvarande grad ta i anspråk statliga skolledningsresurser.

Med hänvisning till vad som redovisats föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Ub243 godkänner vad som i propositionen förordats om skolledningsresurser i mindre kommuner.

Enligt motion 1985/86:Ub270 (fp) bör riksdagen uttala att regeringen bör ge SÖ i uppdrag att noga följa utvecklingen av skolchefstjänsterna. Risk anses föreligga att kommun skall avstå från att inrätta skolchefstjänst.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Det förhållandet att skolchefstjänsterna har kommunaliserats fr. o. m. den 1 juli 1985 innebär inte att en kommun kan avstå ifrån att ha en skolchef. I riksdagsbeslutet om att kommunalisera skolchefstjänsterna slogs nämligen fast att det i varje kommun skall finnas en skolchef med uppgift att under skolstyrelsen ansvara för skolväsendet i kommunen. Detta förhållande ändras inte av att en sådan tjänst i en kommun vars skolväsende under skolstyrelsens förvaltning omfattar ett lägre poängtal än 130 inte nödvändigtvis behöver vara en heltidstjänst. Allt talar för att kommunerna – om de inte redan har gjort det – kommer att lösa skolchefsfrågan på ett för den enskilda kommunen bästa möjliga sätt. Något behov av ett uppdrag till SÖ att särskilt följa utvecklingen på detta område av skolverksamheten föreligger, som utskottet nu ser det, inte. Yrkandet i motion 1985/86:Ub270 bör avslås.

Hemspråksundervisning m. m.

För *stödundervisning i svenska* och för *hemspråksundervisning* beräknar föredragande statsrådet 260,4 milj. kr. resp. 260,1 milj. kr. för redovisningsåret 1985/86. Därvid har beaktats att ett särskilt veckotimpris skall beräknas för hemspråksundervisning, vilket baseras på kommunernas lönekostnad för enbart de lärare som bedriver hemspråksundervisning.

I motion 1985/86:Ub827 (c) yrkande 2 begärs förslag om behörighetsregler för tjänst som lärare i svenska som andraspråk.

Utskottet vill peka på att den som genomgått den språkvetenskapliga ämneslärarlinjen med ämneskombinationen svenska och svenska som andraspråk är behörig till lärartjänst i dessa ämnen. Behörighetsbestämmelser för tjänsten finns i skolförordningen. Utskottet, som i övrigt hänvisar till betänkandet UbU 1985/86:10 (s. 22–24), föreslår att motion 1985/86:Ub827 yrkande 2 skall avslås av riksdagen.

Frågor som rör invandrare och deras hemspråksundervisning behandlas i motionerna 1985/86:Ub827 (c) yrkandena 1 och 3 och 1985/86:Ub832 (c). Förslag begärs beträffande införande av ett interkulturellt synsätt i den svenska skolundervisningen, kvalitetshöjande åtgärder för hemspråksunder-

visningen, lagstadgad skyldighet för kommun att anordna "sverigefinsk" utbildning, förstärkt ställning för finska språket och kompletterande högre utbildning i Finland för "sverigefinnar" m. m.

I motion 1985/86:Ub215 (s) anförs att regeringen bör överväga en komplettering av riktlinjerna för tillämpning av rätten till hemspråksundervisning. Rätt till hemspråksundervisning föreligger när ett annat språk än svenska är dagligt umgängesspråk i hemmet. Denna rätt bör enligt motionärerna tillkomma även barn vars ena förälder talar ett annat språk än svenska, om föräldrarna har separerat och barnet bor hos den svensktalande föräldern.

Enligt motion 1985/86:Ub838 (m) yrkande 11 och yrkande 12 bör riksdagen begära förslag till nya regler för rätten till hemspråksundervisning i grundskolan. Reglerna bör vara mer restriktiva. De nya reglerna anses för nästa år kunna ge en besparing av 40 milj. kr.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Regering och riksdag har våren 1985 fastlagt principerna för hemspråksundervisningen inkl. särskilda åtgärder för finskspråkiga elever (prop. 1984/85:100, bil. 10 s. 92–114, UbU 1984/85:12 rskr. 1984/85:149). Regeringen har den 19 juni 1985 gett SÖ i uppdrag att inkomma med förslag till riktlinjer beträffande elevers rätt till hemspråksundervisning samt beakta vad som i proposition 1984/85:100 anförts om ett interkulturellt synsätt i undervisningen.

Regeringen har vidare den 9 januari 1986 beslutat om ramtimplaner för hemspråksklasser och sammansatta klasser på grundskolans låg- och mellanstadier. Beslutet innebär att upp till 98 av de totalt 176 veckotimmarna på låg- och mellanstadierna får användas för undervisning i och på elevens hemspråk och att minst 78 veckotimmar skall användas för undervisning i och på svenska. Målet är att främja aktiv tvåspråkighet hos eleven och samtidigt tillförsäkra eleven så goda kunskaper i svenska att han eller hon får samma möjlighet som sina svenska kamrater att fritt välja utbildning och yrkesinriktning efter grundskolan. Undervisningen skall planeras så att den sammanlagda tiden för undervisning i och på svenska ökar under årskurserna 1–6.

Ramtimplanerna får införas successivt med början för de elever som startar sin skolgång i årskurs 1 läsåret 1986/87. De behöver alltså inte tillämpas för de elever som i dag går i grundskolan. Timplanerna skall vara genomförda i samtliga årskurser senast läsåret 1991/92.

SÖ har fått i uppdrag att utvärdera ramtimplanerna och senast den 1 september 1989 göra en första redovisning av erfarenheterna.

Med hänsyn till bl. a. den fria nordiska arbetsmarknaden och det till följd härav stora antalet finskspråkiga invandrare i Sverige har regeringen samtidigt fattat beslut om särskilda åtgärder för de finskspråkiga eleverna.

Pedagogisk utvecklingsverksamhet – som även får omfatta försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning på högstadiet – kommer att få startas i ett antal kommuner där förutsättningar finns. För denna verksamhet kan andra timplaner tillämpas som ger utrymme för olika modeller av undervisning i och på finska och svenska. Det ankommer på SÖ att fastställa timplan för resp. utvecklingsverksamhet. Målet för undervisning av de finskspråkiga eleverna är detsamma som för elever med andra hemspråk, dvs. att främja

2 *Riksdagen 1985/86. 14 saml. Nr 14*

Rättelse: S. 18, rad 22 Står: yrkandena 1 och 2 Rättat till: yrkandena 1 och 3.

aktiv tvåspråkighet och att eleven skall få så goda kunskaper i svenska att han eller hon fritt kan välja utbildning och yrkesinriktning efter grundskolan.

Under innevarande läsår får pedagogisk utvecklingsverksamhet för finskspråkiga elever bedrivas i Botkyrka, Göteborgs, Haninge, Haparanda, Stockholms, Södertälje och Upplands Väsby kommuner. Nästa läsår kan ytterligare kommuner tillkomma. Verksamheten skall utvärderas med hänsyn till målet att främja en aktiv tvåspråkighet hos eleven.

Vid Skanstulls gymnasium i Stockholm bedrivs försöksverksamhet på vissa gymnasieskollinjer med finska som undervisningsspråk. SÖ skall utvärdera verksamheten senast den 1 september 1989. Finska kan läsas som C-språk i gymnasieskolan.

Högskoleutbildning för tvåspråkiga studerande anordnas inom områden där det finns behov av tvåspråkig personal. När det gäller den i motion 1985/86:Ub832 aktualiserade frågan om utbildningssamarbete mellan myndigheterna i Finland och Sverige vill utskottet erinra om att sådana samarbetsfrågor normalt behandlas inom ramen för finsk-svenska utbildningsrådet, ett för de båda regeringarna gemensamt organ för information, samråd och övergripande planering.

Med hänvisning till regeringens uppdrag till SÖ den 19 juni 1985 beträffande förslag till riktlinjer för elevers rätt till hemspråksundervisning samt till vad som i övrigt redovisats föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub215, 1985/86:Ub827 yrkandena 1 och 3, 1985/86:Ub832 och 1985/86:Ub838 yrkande 11 och yrkande 12 i denna del.

Utskottet vill erinra om att genom statsbidragets speciella konstruktion blir effekten av en för budgetåret 1986/87 föreslagen minskning av undervisningen att den därav föranledda besparingen inträder först budgetåret 1987/88 (jfr UbU 1981/82:17 s. 5).

Den samlade skoldagen m. m.

Bidrag utgår till kostnader för icke timplanebunden verksamhet under den samlade skoldagen. För varje elev som omfattas av den samlade skoldagen utgår bidrag med ett visst belopp per läsår. För läsåret 1985/86 har SÖ beräknat att ca 49 % av eleverna skall omfattas av denna. Föredragande statsrådet delar denna bedömning.

Enligt motion 1985/86:Ub813 (c) yrkande 6 i denna del och 1985/86:Ub838 (m) yrkande 9 bör riksdagen avskaffa anslagsposten för bidrag till icke timplanebunden verksamhet under den samlade skoldagen. Besparingen anses bli 42,5 milj. kr. I motion 1985/86:Ub213 (fp) yrkande 5 framförs den uppfattningen att hälften av beloppet under anslagsposten bör kunna användas till att bevara små skolor.

Utskottet finner inte anledning att inta en annan ståndpunkt än regeringen när det gäller bidrag till den samlade skoldagen under nästa budgetår, varför motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 5, 1985/86:Ub813 yrkande 6 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 9 i denna del avstyrks. Erforderliga medel för ändamålet bör alltså anvisas.

Kurser i teknik för flickor

Efter förslag i 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85:100, bil. 10 s. 154, UbU 1984/85:16, rskr. 1984/85:234) och propositionen om kvinnors villkor på arbetsmarknaden (prop. 1984/85:130 s. 13) har riksdagen beslutat att avsätta särskilda medel under innevarande budgetår till sommarkurser i teknik för flickor (AU 1984/85:18, rskr. 1984/85:346). Dessa kurser är avsedda för flickor och genomförs under sommaruppehållet efter årskurs 8 eller efter årskurs 9.

Medelsbehovet för teknikkurser för flickor för budgetåret 1986/87 beräknas till 2,9 milj. kr. Mot bakgrund av de goda erfarenheterna av sommarkurserna för flickor kan det enligt föredragande statsrådets mening finnas skäl att följa SÖ:s förslag om försöksverksamhet med tillfälliga undervisningsgrupper för endast flickor i den ordinarie undervisningen under läsåret. Försöksverksamheten bör gälla såväl ämnen som tillvalskurser med en teknisk-naturvetenskaplig inriktning.

Enligt motion 1985/86:Ub286 (fp) yrkande 1 behövs särskilda åtgärder för att intressera flickor för tekniska yrken. Som exempel nämns sommarkurser i datakunskap som riktar sig bara till flickor.

Utskottet har inhämtat att det är fullt möjligt att använda de sommarkurser i teknik för flickor, för vilka medel begärs i årets budgetproposition, även för datautbildning. Med hänsyn härtill anser utskottet att motion 1985/86:Ub286 yrkande 1 bör avslås av riksdagen.

Fristående skolor

Riksdagen beslöt riksmötet 1982/83 om ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor för skolpliktiga elever. Enligt beslutet skall det ankomma på regeringen att förklara fristående skolor berättigade till statsbidrag enligt de riktlinjer som angetts av riksdagen. Det nya statsbidragssystemet är elevrelaterat. Bidraget per elev utgör drygt 40 % av det genomsnittliga statsbidraget per elev i grundskolan och är något lägre än den utgift staten totalt skulle ha haft om eleverna gått i grundskolan med nuvarande konstruktion av grundskolans grupprelaterade statsbidrag (prop. 1982/83:1 s. 31–32, 43 och 45, UbU 1982/83:10 s. 15, rskr. 1982/83:63).

I motion 1985/86:Ub234 (vpk) ifrågasätts fortsatt statsbidrag till vissa fristående skolor. Utifrån den utvärdering som SÖ skall göra av verksamheten vid vissa fristående skolor bör vidare prövas hur erfarenheter som gjorts i fristående skolor skall komma det allmänna skolväsendet till godo. Skolor som kan uppvisa för det allmänna skolväsendet värdefulla och applicerbara erfarenheter anses "på ett eller annat sätt" böra införlivas med den allmänna skolan.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

En fristående skola måste för att få statsbidrag uppfylla de allmänna villkor som anges i 1 § förordningen (1983:97) om statsbidrag till fristående skolor för skolpliktiga elever samt de särskilda villkor som anges i 21–26 §§ nämnda förordning.

Vid behandlingen av proposition 1982/83:1 hösten 1982 slog riksdagen fast att samhället har ett övergripande ansvar för skolpliktiga elevers skolgång och utbildning. Samtidigt erinrades om enskilda människors rätt att driva och utnyttja fristående skolor som uppfyller vissa minimikrav. Detta följer av de principer om frihet för enskilda individer som är en grundpelare i det svenska samhället och av de internationella förpliktelser som Sverige åtagit sig genom att tillträda olika konventioner.

I vårt land är andelen fristående skolor mycket liten jämfört med förhållandet i övriga länder. Antalet elever i fristående skolor med statligt stöd utgör läsåret 1985/86 ungefär 5 promille av antalet skolpliktiga elever i riket. De fristående skolorna kan därför inte ses som en förstahandsväg för att utveckla det allmänna skolväsendet. Grundskolan måste själv stå för utvecklande av nya inslag och alternativ. Detta utesluter emellertid inte att de fristående skolorna kan vara en tillgång i verksamheten med det allmänna skolväsendets utveckling. SÖ:s utvärdering av vissa fristående skolor har syftat till att belysa denna fråga.

Med hänvisning till vad som redovisats föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub234.

Hillelskolan, som är en skola för judiska elever i Stockholmsområdet, och de två estniska skolorna i Stockholm och Göteborg hade före det nya statsbidragets tillkomst läsåret 1983/84 bidrag enligt ett äldre system som innebar ett högre belopp per elev än i det nya systemet. Enligt riksdagsbeslutet år 1982 om ett nytt statsbidragssystem fick dessa skolor behålla det högre bidragsbeloppet per elev även fortsättningsvis. Syftet härmed var att tillförsäkra skolorna statsbidrag i den omfattning som skolorna erhöll redovisningsåret 1982/83.

Enligt motion 1985/86:Ub269 (fp) yrkande 5 undervisas vid Hillelskolan för närvarande 225 elever, medan elevtalsramen för statsbidrag endast avser 190 elever. Motionärerna anför att antalet elever nästa år kommer att uppgå till ca 250 eftersom en successiv utbyggnad med en parallellklass pågår på mellanstadiet. Riksdagen föreslås uttala att skolan skall få bidrag för det faktiska antalet barn i skolan.

Utskottet behandlade vid föregående riksmöte ett likartat yrkande (UbU 1984/85:16 s. 22). Utskottet har inhämtat att regeringen för Hillelskolan fr. o. m. redovisningsåret 1985/86 genom förordningsändring (SÖ-FS 1985:54) höjt elevtalsramen för mellanstadiet från 69 till 97, dvs. till det förväntade faktiska elevantalet för mellanstadiet läsåret 1985/86. Till grund för beslutet låg en skälighetsbedömning.

Med hänvisning till att en skälighetsbedömning nyligen gjorts beträffande statsbidraget till Hillelskolan föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub269 yrkande 5.

Enligt motion 1985/86:Ub269 (fp) yrkande 2 är det motiverat att Estniska skolan i Stockholm får statsbidrag även för utbyggnaden med en högstadiedel. Motionärerna erinrar om att Stockholms skolstyrelse den 14 november 1985 godkänt Estniska skolan för fullgörande av skolplikt på grundskolans högstadium fr. o. m. den 1 juli 1986.

Utskottet, som under föregående riksmöte behandlade ett likartat yrkande (UbU 1984/85:16 s. 22), har erfarit att länsskolnämnden i Stockholms län

den 20 januari 1986 och SÖ den 11 februari 1986 tillstyrkt statsbidrag för en utbyggnad av Estniska skolan i Stockholm med en högstadiedel. Regeringen kommer inom kort att fatta beslut i frågan. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1985/86:Ub269 yrkande 2.

Höglandsskolan i Stockholm, som sedan år 1931 drivits i enskild regi, kommunaliserades år 1973. I motion 1985/86:Ub285 (m, fp, c) anförs att på kommunstyrelsens bord ligger för närvarande beslutsunderlag för överlåtande av skolbyggnaderna till stiftelsen Höglandsskolan. Skolan i dess helhet överläts år 1973 av stiftelsen till Stockholms kommun under villkor att den vertikala skolformen skulle bevaras. Eftersom kommunen inte längre vill driva skolan på det sättet anses det rimligt att erbjuda stiftelsen att återta skolan och driva den på egen hand. Motionärerna anser att Höglandsskolan bör få statsbidrag på grund av undervisningens uppläggning och de särskilda omständigheterna i övrigt.

Länsskolnämnden i Stockholms län har den 30 januari 1986 tillstyrkt statsbidrag till Höglandsskolan. Statsbidragsfrågan bör enligt utskottets mening efter yttrande av SÖ prövas i vanlig ordning av regeringen utifrån de omständigheter som föreligger. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 1985/86:Ub285.

I motionerna 1985/86:Ub217 (m) och 1985/86:Ub302 (c) begärs statsbidrag för Bladins skola i Malmö. I sistnämnda motion begärs statsbidrag också till den kristna skolan i Kroksbäck i Malmö.

Enligt vad utskottet inhämtat har regeringen vid flera tillfällen, senast i december 1985, avslagit ansökningar från Bladins skola om statsbidrag. Däremot har regeringen inte prövat någon ansökan från Kroksbäcks skola, eftersom skolan aldrig sökt bidrag.

Det är regeringen som prövar frågan om statsbidrag utifrån de riktlinjer som har angetts av riksdagen. Med hänvisning härtill bör motionerna avslås.

Enligt riksdagens beslut hösten 1982 med anledning av proposition 1982/83:1 skall det ankomma på regeringen att förklara fristående skolor berättigade till statsbidrag enligt de riktlinjer som angetts av riksdagen. Enligt motion 1985/86:Ub813 (c) yrkande 17 bör beslutanderätten i dessa frågor delegeras till SÖ.

Enligt utskottets mening finns det inte skäl att knappt tre år efter det nya systemets införande ändra den beslutsordning som finns. Motion 1985/86:Ub813 yrkande 17 avstyrks.

Lokal skolutveckling

Föredragande statsrådet räknar med att procentsatsen för bidrag till lokal skolutveckling avseende grundskolan för redovisningsåret 1986/87 skall fastställas till 2,24 % av ett bidragsunderlag i vilket ingår bidraget till bas- och förstärkningsresurser samt resurser för hemspråksundervisning, stödundervisning i svenska och särskild undervisning.

Föredragande statsrådet beräknar medelsbehovet för budgetåret 1986/87 till 215,9 milj. kr. med nuvarande regler för utbetalning av bidrag.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om bidrag till lokal skolutveckling.

Rättelse: S. 27 **Hemställan**, rad 3 under 16. Står: Ub832 yrkande 3 Rättat till: Ub827 yrkande 2

Efter förslag i 1983 års budgetproposition har riksdagen beslutat att särskilda medel årligen skall avsättas för bidrag till lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet (prop. 1982/83:100 bil. 10 s. 274–276, UbU 20, rskr. 253). För nästa budgetår beräknas oförändrat bidrag, dvs. 31,7 milj. kr., för detta ändamål. Föredragande statsrådet anser det rimligt att lågstadiesatsningen efter nästa budgetår trappas ned, för att resursen i stället skall kunna användas inom andra angelägna områden av skolväsendet. Länsskolnämnderna bör enligt föredragande statsrådet inte bevilja bidrag under budgetåret 1986/87 till sådana projekt som förutsätter bidrag också efter detta budgetår.

Enligt motion 1985/86:Ub272 (vpk) yrkande 9 i denna del bör en särskild satsning på lågstadiet göras även fortsättningsvis. I motion 1985/86:Ub838 (m) yrkande 10 hävdas en annan uppfattning, nämligen att bidraget till lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet bör avskaffas nu.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets uppfattning i ärendet. Motionsyrkandena avstyrks i motsvarande delar.

I tre motioner behandlas frågan om sänkt skolpliktsalder.

Enligt motion 1985/86:Ub213 (fp) yrkande 1 är det nu något mer än 100 år sedan vi i Sverige bestämde att skolpliktsåldern skulle inträda det kalenderår under vilket barn fyller 7 år. Sedan dess har samhällsutvecklingen i nästan alla relevanta avseenden kraftigt förändrats, t. ex. beträffande synen på skola och utbildning som bl. a. ett jämlikhetsfrämjande instrument. Skolan har också väsentligt ändrat arbetssätt och innehåll. Motionärerna vill genom en tidigarelagd skolstart och en tioårig skolgång ge samtliga barn i en årskull möjlighet att få ett års extra träning av basfärdigheter, vilket anses vara en stor fördel. Skolstart från sex år, säger motionärerna, innebär inte att den pedagogik och det kunskapsstoff som gäller för sjuåringarna omedelbart skall flyttas ned att också gälla för sexåringarna. Man bör i stället under hela lågstadiet utgå från det enskilda barnets mognadsnivå, motivation, behov och förutsättningar när kunskaper lärs in och olika färdigheter tränas. Motionärerna föreslår att man dels ersätter statsbidraget till barnomsorg för sexåringar med ett statsbidrag till lärarlöner för en extra, inledande årskurs på lågstadiet, dels låter de kommunala kostnaderna för barnomsorg för sexåringarna i stället avse vissa kommunala kostnader för lågstadiet samt tillsyn efter skolans slut för de sexåringar, vilkas föräldrar önskar en sådan.

Även i motion 1985/86:Ub254 (m) erinras om att den svenska skolstarten sker sent sett ur ett internationellt perspektiv. En sen skolstart anses missgynna de elever som inte hemma kan få utlopp för sitt naturliga och spontana intresse för att inhämta kunskap. Daghemmens syskongrupper skapar enligt motionärerna inte heller någon bra miljö för barn som vill lära. Skolan når däremot vid en tidigare start i sin första årskurs flera barn än förskolan och då i ett skede när barnen är särskilt receptiva. Motionärerna föreslår att lågstadiet görs årskurslöst och flexibelt till sin omfattning, tre- eller fyraårigt beroende på elevens mognadsprofil. Härigenom kan skolan se till att eleverna, när de fortsätter vidare till mellanstadiet, har förmågan att tillgodogöra sig den utbildning som där erbjuds. För den mycket lilla grupp, som inte vill gå vidare till utbildning inom gymnasieskolan och som inte fyllt

16 år det kalenderår grundskolan avslutas, bör enligt motionärerna övervägas dels ett skolpliktskrav av innebörd att eleverna är skolpliktiga till dess de fyllt 16 år, dels en kompletterande utbildning inom ramen för kommunernas uppföljningsansvar. Vidare förordas en försöksverksamhet beträffande arbetssättet på lågstadiet och att de kommuner som är villiga att starta en sådan får ett särskilt ekonomiskt stöd.

Enligt motion 1985/86:Ub304 (c) bör de kommuner som så önskar ges rätt att starta försöksverksamhet med sänkt skolpliktsålder. En sådan försöksverksamhet skulle kunna ge viktiga bidrag när det gäller att besvara frågan om en tidigare skolstart skulle vara gynnsam för flertalet barn. De sexåringar som under flera år vistats på daghem har sannolikt ett stort behov av andra impulser än dem som ryms där.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Enligt skollagen inträder skolplikten höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år och upphör, om den inte fullgjorts dessförinnan, vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 16 år. Barn som är moget för skolgång får tillåtas att börja i grundskolan det kalenderår då barnet fyller sex år. Är skolpliktigt barn inte moget för skolgång får dess skolgång med föräldrarnas medgivande skjutas upp ett år. Barn vars skolgång skjutits upp skall gå i förskola. Skyldigheten att gå i förskola omfattar högst 525 timmar.

En särskild kommitté lade sommaren 1985 fram betänkandet Förskola – skola (SOU 1985:22), i vilket formerna för arbetet i förskola och skola diskuteras. Även tidpunkten för skolstarten behandlas i betänkandet. Kommittén presenterar tre alternativa utvecklingslinjer för barnomsorgen och skolan i framtiden. Det första alternativet innebär att nuvarande skolpliktsålder bibehålls och att verksamhet för barn i förskola och barn på lågstadiet samplaneras. Det andra utvecklingsalternativet innebär en sänkning av skolpliktsåldern med ett år kombinerad med nio eller tio års skolplikt. Det tredje utvecklingsalternativet innebär en successiv skolstart, antingen med intagning vid höst- och vårterminens början eller individuellt under läsåret.

Förskolan omfattar daghem, familjedaghem, öppen förskola och deltidsgrupp. I dag bedrivs försöksverksamhet med samverkan mellan vissa av dessa institutioner och grundskolor.

Beredningen i regeringskansliet av Förskola–skola-kommitténs förslag bör avvaktas, innan riksdagen gör något uttalande om tidpunkten för skolstart. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 1, 1985/86:Ub254 och 1985/86:Ub304.

Kultur i skolan

Efter förslag i 1985 års budgetproposition har riksdagen beslutat att särskilda medel skall avsättas för bidrag till utvecklingsarbete med kultur i skolan (prop. 1984/85:100 bil. 10, s. 23–24 och 156, UbU 1984/85:16, rskr. 1984/85:234). För innevarande budgetår har 15 milj. kr. avsatts för ändamålet. För budgetåret 1986/87 beräknar föredragande statsrådet medelsbehovet till 16 milj. kr.

Enligt motion 1985/86:Ub232 (m) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att de kyrkliga samfundens kulturutbud bör tillvaratas i skolans satsning på kulturellt utvecklingsarbete.

Utskottet erinrar om att ifrågavarande medel skall tjäna som stimulansfaktor för att förmedla kontakter mellan kulturliv och kulturarbetare å ena sidan och skolan å andra sidan. Enligt nuvarande riktlinjer för regional och statlig fördelning av medlen till kulturprojekt i skolan finns inget hinder för skolan att samarbeta även med kyrkliga samfund. Väsentligt är dock att kulturprojekten är väl förankrade i den aktuella skolan.

Med hänvisning till det anförda bör riksdagen avslå motion 1985/86:Ub232.

I motion 1985/86:Ub272 (vpk) yrkande 9 i denna del bör denna anslagspost på sikt ingå i det reguljära statsbidraget till grundskolan. Enligt motion 1985/86:Ub838 (m) yrkande 13 skall utvecklingsarbetet ta sikte på att kulturinslagen skall integreras i undervisningen i ämnen som svenska, historia, religionskunskap, språk, bild och musik, så att de kan genomföras i skolans reguljära undervisning utan särskilda stimulansbidrag.

Enligt utskottets mening är det särskilt i ett inledningsskede viktigt att medel ställs till förfogande som stimulans för arbetet med projektet kultur i skolan. Att kulturinslagen som bekostas med de särskilda medlen måste integreras i olika ämnen på skolans schema är självklart eftersom särskild tid på schemat inte anslagits för ändamålet. Med hänvisning härtill och till att det inte finns anledning att föregripa nästa års budgetarbete föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 9 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 13 och godkänner vad som har förordats i propositionen.

Bidrag för studie- och yrkesorientering i glesbygd samt bidrag till kommuner som anordnar praktisk arbetslivsorientering på högstadiet under kortare tid än fyra veckor

Föredragande statsrådet har under avsnittet Vissa gemensamma frågor inom skolväsendet förordat att medel från det nuvarande anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet överförs till en särskild anslagspost under förevarande anslag för extra bidrag för studie- och yrkesorientering i glesbygd samt för bidrag till kommuner som anordnar praktisk arbetslivsorientering på högstadiet under kortare tid än fyra veckor.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet förordat i ärendet.

Matematik i skolan

Inom utbildningsdepartementet har tillkallats en arbetsgrupp med uppgift att granska matematikundervisningen i svensk skola.

Gruppens analys samt förslag till åtgärder kommer att föreligga under våren 1986.

Enligt föredragande statsrådet behövs det åtgärder för att förstärka matematikundervisningen i grundskolan redan fr. o. m. nästa läsår. Särskilda

medel om 6,2 milj. kr. bör avsättas för detta. Medlen bör enligt statsrådet beräknas under en särskild anslagspost under förevarande anslag och disponeras av regeringen.

I motion 1985/86:Ub272 (vpk) yrkande 11 föreslås avslag på regeringens förslag i avvaktan på arbetsgruppens förslag till åtgärder.

Utskottet har erfarit att anledningen till att resurser föreslås avsatta för matematikåtgärder är att det skall vara möjligt att vidta vissa åtgärder redan under det kommande läsåret. Om arbetsgruppens förslag först skulle avvaktas, skulle det kunna innebära ett års försening med åtgärderna. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Ub272 yrkande 11 i denna del godkänner vad som i propositionen har förordats om åtgärder för ämnet matematik i grundskolan.

Driftbidrag. Anslagsbelopp

I budgetpropositionen, bil. 10, föreslås att riksdagen godkänner förslaget i propositionen om en generell minskning av statsbidraget till driften av grundskolor m. m., gymnasieskolor, kommunal utbildning för vuxna och kommunal högskoleutbildning m. m. med ytterligare 3 procentenheter, vilket innebär en statsbidragsminskning med ca 615 milj. kr. fr. o. m. 1986/87. Som skäl härför anförs att det är nödvändigt att vidta särskilda åtgärder för att begränsa statsutgifterna.

I fyra motioner yrkas avslag på denna hemställan i vad gäller driftbidraget till grundskolor m. m., nämligen motionerna 1985/86:Ub213 (fp) yrkande 19 i denna del, 1985/86:Ub272 (vpk) yrkande 1, 1985/86:Ub803 (c) yrkande 2 i denna del och 1985/86:Ub838 (m) yrkande 15 i denna del.

Enligt motion 1985/86:Ub213 bör de besparingar, som av statsfinansiella skäl måste ske på statens bidrag till kommunernas verksamhet, inte göras på de specialdestinerade bidragen på skolområdet. I motionerna 1985/86:Ub272 och 1985/86:Ub803 uttrycks farhågor för att kommunerna för att kompensera sig kommer att göra motsvarande besparingar på andra delar av skolområdet som inte är statligt reglerade, t. ex. beträffande läromedel och skolhälsovård.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionerna anföra följande:

Den finansiella situationen inom kommunsektorn har varit god under 1980-talet. För åren 1985 och 1986 visar kalkylerna på ett fortsatt finansiellt överskott för kommunsektorn som helhet. Mot denna bakgrund föreslås i budgetpropositionen, bil. 1, vissa minskningar och avveckling av statsbidrag med sammanlagt 2,5 miljarder kronor. Den föreslagna bidragsminskningen på utbildningsområdet om 615 milj. kr. är ett förslag till teknisk lösning av frågan hur det generella kostnadsansvaret för offentlig verksamhet skall omfördelas mellan stat och kommun. Det är således inte fråga om att begränsa utbildningsverksamheten. Av propositionen, bil. 10 (s. 50), framgår att det blir kommunernas sak att stå för motsvarande kostnader.

Utskottet vill emellertid inte förorda den föreslagna formen av teknisk lösning på hur ifrågavarande kostnadsansvar skall omfördelas mellan stat och kommun. Inte heller har utskottet funnit det möjligt att inom sitt beredningS-

område nu föreslå besparingar av motsvarande omfattning. Enligt utskottets mening bör indragningen av medel från kommunerna i stället ske genom en generell metod, nämligen genom en avgift på kommunernas skatteunderlag i enlighet med vad som anförs i motion 1985/86:Ub213. Därmed blir det inte nödvändigt att som föreslagits i propositionen minska statsbidraget til bl. a. driften av grundskolor m. m.

Den totala minskningen av statsbidrag till utbildningsväsendet som föreslås i budgetpropositionen uppgår till 615 milj. kr. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag beträffande avgift på primärkommunernas totala skatteunderlag i den storleksordning som erfordras för att förstärka statsbudgeten med ca 600 milj. kr. Detta bör riksdagen med anledning av proposition 1985/86:100 som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 19 i denna del, 1985/86:Ub272 yrkande 1, 1985/86:Ub803 yrkande 2 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 15 i denna del avslår hemställan 1 i proposition 1985/86:100 om en minskning med ytterligare tre procentenheter av statsbidraget. Anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. bör i stället tillföras 452,6 milj. kr.

Det totala anslagsbehovet under Bidrag till driften av grundskolor m. m. anges i budgetpropositionen till 14 441 000 000 kr. Med hänvisning till vad som anförts i det föregående föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 19 i denna del och 1985/86:Ub813 yrkande 4, med anledning av proposition 1985/86:100 samt med avslag på motionerna 1985/86:Ub272 yrkandena 2 och 11 i motsvarande delar och yrkande 12, 1985/86:Ub803 yrkande 2 i denna del, 1985/86:Ub813 yrkandena 5 och 6 i motsvarande delar och 1985/86:Ub838 yrkandena 9, 10, 12 och 14 i motsvarande delar samt yrkande 15 för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av (14 441 000 000 + 452 600 000 =) 14 893 600 000 kr.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *bibehållande av vissa resurser i skolan*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 4, 1985/86:Ub272 yrkande 2 i denna del, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub806 yrkande 2 och 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del,

2. beträffande *basresursmedeltal på mellanstadiet m. m.*

att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 3, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del och 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del bemyndigar regeringen att sänka basresursmedeltalet för mellanstadiet för budgetåret 1987/88,

3. beträffande *elevbaserat statsbidragssystem*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub213 yrkande 10,

4. beträffande *skoldelegation för utvärdering*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub272 yrkandena 4 och 5,

5. beträffande *program för utvärdering av språkundervisningen i ungdomsskolan*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub301 yrkande 1,

6. beträffande *tillsynsmyndighets skyldighet att vidta vissa åtgärder*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub291.

7. beträffande *utredning om betygssystemets utformning m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 3, 1985/86:Ub223, 1985/86:Ub236, 1985/86:Ub255 yrkande 1 och 1985/86:Ub803 yrkande 5,

8. beträffande *kommuns möjlighet att besluta om fler betygstillfällen än i årskurserna 8 och 9*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub261,

9. beträffande *rätt att gå om en årskurs*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub255 yrkande 2,

10. beträffande *viss del av förstärkningsresursen*
att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om användning av den icke undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen,

11. beträffande *en ökning av förstärkningsresursen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub838 yrkande 14 i denna del,

12. beträffande *förstärkningsresursens användning*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub202, 1985/86:Ub210 och 1985/86:Ub838 yrkande 1,

13. beträffande *lärarvikarier*
att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om tjänster för lärarvikarier,

14. beträffande *skolledningsresurser*
att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Ub243 godkänner vad som i propositionen har förordats om skolledningsresurser i mindre kommuner,

15. beträffande *uppdrag som avser skolchefstjänster*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub270,

16. beträffande *behörighetsregler för tjänst som lärare i svenska som andraspråk*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub827 yrkande 2,

17. beträffande *hemspråksundervisning m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub215, 1985/86:Ub827 yrkandena 1 och 3, 1985/86:Ub832 och 1985/86:Ub838 yrkande 11 och yrkande 12 i denna del,

18. beträffande *den samlade skoldagen m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 5, 1985/86:Ub813 yrkande 6 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 9 i denna del,

19. beträffande *kurser i datakunskap för flickor*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub286 yrkande 1,

20. beträffande *vissa fristående skolor*
att riksdagen avslår motion 1985/86:234,

21. beträffande *Hillelskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub269 yrkande 5.

22. beträffande *Estniska skolan i Stockholm*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub269 yrkande 2,

23. beträffande *Höglandsskolan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub285,

24. beträffande *Bladins skola m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub217 och 1985/86:Ub302,

25. beträffande *beslutsnivå i fråga om prövning av statsbidrag till fristående skola*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub813 yrkande 17,

26. beträffande *lokal skolutveckling*
att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om bidrag till lokal skolutveckling,

27. beträffande *lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 9 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 10 i denna del,

28. beträffande *tidigarelagd skolstart*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 1, 1985/86:Ub254 och 1985/86:Ub304,

29. beträffande *de kyrkliga samfundens kulturutbud*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub232,

30. beträffande *kultur i skolan*
att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 9 delvis och 1985/86:Ub838 yrkande 13 godkänner vad som i propositionen förordats om bidrag till kultur i skolan,

31. beträffande *vissa bidrag*
att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om bidrag för studie- och yrkesorientering i glesbygd samt bidrag till kommuner som anordnar praktisk arbetslivsorientering på högstadiet under kortare tid än fyra veckor,

32. beträffande *matematik i skolan*
att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Ub272 yrkande 11 i denna del godkänner vad som i propositionen har förordats om åtgärder för ämnet matematik i grundskolan,

33. beträffande *besparingsmetod*
att riksdagen med anledning av proposition 1985/86:100 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

34. beträffande *minskning med ytterligare tre procentenheter av statsbidraget*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 19 i denna del, 1985/86:Ub272 yrkande 1 och 1985/86:Ub803 yrkande 2 avslår proposition 1985/86:100,

35. beträffande *anslagsbeloppet*
att riksdagen till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* med bifall till motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 19 i denna del och 1985/86:Ub813 yrkande 4, med anledning av proposition 1985/86:100 och med avslag på motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 2 och 11 i motsvarande delar samt yrkande 12, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub813 yrkandena 5 och 6 i motsvarande delar och 1985/86:Ub838

yrkandena 9, 10, 12 och 14 i motsvarande delar samt yrkande 15 för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 14 893 600 000 kr.

2. Särskilda åtgärder i grundskolan

Regeringen har under punkt B 12 (s. 102–104) föreslagit riksdagen att

1. godkänna det system för tilldelning och användning av medel för särskilda åtgärder inom grundskolan som har förordats i propositionen,

2. till Särskilda åtgärder inom grundskolan för budgetåret 1986/87 anvisa ett anslag av 223 750 000 kr.

Motionen

1985/86:Ub838 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

16. att riksdagen beslutar avskaffa det särskilda anslaget B 12. Särskilda åtgärder i grundskolan samt avslår regeringens förslag att till B 12. Särskilda åtgärder i grundskolan för budgetåret 1986/87 anvisa ett anslag av 223 750 000 kr.

Utskottet

Medel under anslaget bör enligt föredragande statsrådet fördelas av länsskolnämnderna till kommunerna i form av dels en allmän resurs, dels en särskild resurs. Minst hälften av den allmänna resursen skall användas för direkta undervisningsinsatser. Det belopp som en kommun får i särskild resurs skall användas för det ändamål som anges av länsskolnämnden. Medlen under anslaget får inte användas för andra statligt reglerade tjänster än icke-ordinarie lärartjänster.

Utskottet, som erinrar om vad som under föregående punkt anförts om tillsynsmyndighets skyldighet att tillse att statsbidrag nyttjas till avsett ändamål, delar föredragande statsrådets uppfattning om medelsanvändningen och hemställer att riksdagen godkänner föreslaget system för tilldelning och användning av medel under anslaget. Med hänsyn till att medlen under förevarande anslag avser åtgärder på ett angeläget område kan utskottet inte biträda förslaget i motion 1985/86:Ub838 om att avskaffa anslaget. Yrkande 16 i denna motion bör därför avslås av riksdagen.

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen till *Särskilda åtgärder i grundskolan* med avslag på motion 1985/86:Ub838 yrkande 16 för budgetåret 1986/87 anvisar ett anslag av 223 750 000 kr.,

2. beträffande *medelstilldelningen m. m.*
att riksdagen godkänner det system för tilldelning och användning av medel för särskilda åtgärder inom grundskolan som har förordats i propositionen.

Stockholm den 3 april 1986

På utbildningsutskottets vägnar

Georg Andersson

Närvarande: Georg Andersson (s), Pär Granstedt (c), Lars Gustafsson (s), Per Unckel (m), Helge Hagberg (s), Lars Svensson (s), Birgitta Rydle (m), Ingvar Johnsson (s), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Margareta Hemmingsson (s), Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk), Kristina Svensson (s) och Lennart Alsén (fp).

Reservationer

1. Bibehållande av vissa resurser i skolan (punkt 1, mom. 1)

Pär Granstedt (c), Larz Johansson (c) och Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Enligt utskottets" och slutar "detta betänkande" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör de resurser om 168 milj. kr. som frigörs på grund av elevminskningen i grundskolan få stanna kvar inom grundskolan. Utskottet föreslår att en anslagspost om 168 000 000 kr., benämnd Särskilt stöd för budgetåret 1986/87, förs upp under förevarande anslag. Medlen bör användas för minskad storlek på klasserna i skolor där detta behövs, för att trygga fortsatt existens för nedläggningshotade skolor i glesbygd samt för de övriga ändamål som anges i motionerna 1985/86:Ub214, 1985/86:Ub272, 1985/86:Ub803, 1985/86:Ub806 och 1985/86:Ub813. Medlen under anslagsposten bör fördelas mellan länsskolnämnder och på kommuner enligt de principer som gäller för anslaget Särskilda åtgärder i grundskolan.

Vad utskottet anfört i ärendet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *bibehållande av vissa resurser i skolan*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 4, 1985/86:Ub272 yrkande 2 i denna del, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub806 yrkande 2 och 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Basresursmedeltal på mellanstadiet m. m. (punkt 1, mom. 2)

Pär Granstedt (c), Larz Johansson (c) och Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet anser" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser för sin del att det är nödvändigt att arbetssituationen på mellanstadiet blir rimligare än den för närvarande är. Genom nuvarande ordning med en låsning av basresursmedeltalet på mellanstadiet har – allteftersom årskullarna i grundskolan minskat – utvecklingen gått därhän att mellanstadieskolor i icke-glesbygd ibland fått öka sina klassmedeltal till en bit över 30, dvs. till 31, 32 eller 33. Utskottet vill peka på att en likartad låsning av basresursmedeltalet inte finns på lågstadiet eller högstadiet.

Mot den bakgrunden föreslår utskottet att riksdagen med anledning av proposition 1985/86:100 och motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 3, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del och 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del som sin mening ger regeringen till känna att regeringens låsning av basresursmedeltalet på mellanstadiet bör upphävas fr. o. m. budgetåret 1987/88. Regeringen bör utgå från att länsskolnämnderna kan ta sitt ansvar beträffande fastställande av rimligt antal basresurser.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

> 2. beträffande *basresursmedeltal på mellanstadiet m. m.*
>
> att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 3, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del och 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Elevbaserat statsbidragssystem (punkt 1, mom. 3)

Lars Leijonborg (fp) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "SÖ har" och på s. 10 slutar "yrkande 10" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening har ett elevbaserat statsbidragssystem inte blivit tillräckligt utrett i SÖ:s statsbidragsöversyn. Ett fortsatt utredningsarbete beträffande detta alternativ är både nödvändigt och önskvärt för att få belysta de konsekvenser som ett sådant statsbidragssystem kan få för kommuner av skilda strukturer såväl geografiskt som befolkningsmässigt.

Vidare är det nödvändigt att som beslutsunderlag få alternativa modeller för vilka beräkningsgrunder som skall ligga till grund för ett elevbaserat statsbidrag.

Ett elevbaserat statsbidragssystem skall syfta till att dels ge föräldrar och elever större valfrihet när det gäller att välja skola för sina barn, dels underlätta ett lokalt inflytande över hur tillgängliga resurser skall disponeras.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om ett elevbaserat statsbidragssystem.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *elevbaserat statsbidragssystem*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub213 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Skoldelegation för utvärdering (punkt 1, mom. 4)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Av SÖ:s" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

En uppföljning och fortlöpande utvärdering av riksdagsbesluten på skolområdet bör ske utanför och oberoende av det ämbetsverk som främst ansvarar för att besluten skall förverkligas, nämligen SÖ.

Det är viktigt att skilja mellan två huvudkomponenter i vad som i propositionen kallas för ett nationellt uppföljningsprogram.

Den ena komponenten omfattar vad som redan i dag åligger SÖ. Det gäller t. ex. framtagande av olika prov m. m. samt att på olika sätt följa den skoladministrativa verksamheten i län och kommuner.

Den andra komponenten är politisk och gäller dels ställningstaganden till olika uppgifter som i dag insamlas av SÖ och länsskolnämnder. Denna uppgift tillkommer främst regering och riksdag. För att betona betydelsen av dessa frågor är det viktigt att de anförtros en parlamentarisk skoldelegation. Regeringen bör därför lägga fram förslag om en sådan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *skoldelegation för utvärdering*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub272 yrkandena 4 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Utredning av betygssystemets utformning (punkt 1, mom. 7)

Pär Granstedt (c), Lars Leijonborg (fp), Larz Johansson (c) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar " De nu" och slutar "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

För att eleverna skall känna stimulans och mening i det egna arbetet behöver de ställas inför krav. Deras arbetsprestationer bör utvärderas fortlöpande för att understryka att det arbete som utförs är viktigt. Under de år som gått sedan 1979 års beslut om betygen har många frågor väckts kring betygen och deras roll som mätare av kunskaper, som informationsgivare, som urvalsinstrument till högre studier och som stimulansfaktor. Även frågan om relativa betyg kontra kursrelaterade eller målrelaterade har varit aktuell liksom frågan om en 5- eller 10-gradig betygsskala. Mot denna bakgrund anser utskottet att tiden nu är mogen för att tillsätta en parlamentariskt sammansatt betygsutredning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *utredning om betygssystemets utformning*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub803 yrkande 5, med anledning av motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 3, 1985/86:Ub223, 1985/86:Ub255 yrkande 1 och med avslag av motion 1985/86:Ub236 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Betygssystemets utformning (punkt 1, mom. 7)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets ytrrande som på s. 13 börjar med "De nu" och slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Betygen har enligt utskottets mening flera viktiga funktioner utöver den självklara uppgiften att tjänstgöra som urvalsinstrument för fortsatta studier. Betyg är ett betydelsefullt sätt att ge eleven en signal om hur arbetet i skolan gått. Genom att sätta betyg visar skolan sin respekt för kunskap och kompetens. Eleverna lär sig att kunskap är något man kan öka med eget arbete.

Betygen främjar rättssäkerheten bäst genom att de på ett klarare sätt än samtal och omdömen kan tas emot av mottagaren. Föräldrarna, men också skolan, får genom betygen information om hur skolarbetet framskrider. Härigenom kompletteras dagens samtal mellan elever, föräldrar och lärare.

Betygsättning med hjälp och ledning av standardprov och liknande ger skolstyrelsen ett värdefullt instrument för sin utvärdering av skolarbetet.

Genom betyg kan elever och föräldrar kontrollera att värderingen av den enskilde elevens prestationer sker rättvist. Enbart samtal kan leda till en inofficiell och icke-kontrollerbar faktisk betygsättning.

Betygssystemet bör mot den bakgrund utskottet här har angivit reformeras på följande sätt:

Det nuvarande relativa betygssystemet jämför hur stora kunskaper en elev har jämfört med andra elever. Det bör ersättas av ett betygssystem som i stället mäter elevens kunskaper i förhållande till läroplanens krav.

Betyg skall ges oftare än i dag och med början redan vid utgången av lågstadiet. Antalet betygssteg bör dessutom vara fler än fem. Båda förändringarna motverkar den onödiga dramatik som i dag finns runt betygsättningen.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub255 yrkande 1, med anledning av motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 3, 1985/86:Ub223 och 1985/86:Ub803 yrkande 5 och med avslag på motion 1985/86:Ub236 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om betygssystemets utformning.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *betygssystemets utformning*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub255 yrkande 1, med anledning av motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 3, 1985/86:Ub223 och 1985/86:Ub803 yrkande 5 och med avslag på motion 1985/86:Ub236 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Avskaffande av betygen m. m. (punkt 1, mom. 7)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "De nu" och slutar "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den sociala snedrekryteringen till längre och teoretisk utbildning kan motverkas genom betygsfrihet i skolan. Grundskolan bör därför vara helt betygsfri. Utskottet avser att i annat sammanhang föreslå att antalet intagningsplatser till gymnasieskolan skall vara så stort att det räcker till alla ungdomar som vill tas in i gymnasieskolan. Regeringen bör utarbeta närmare regler för ett system med betygsfri intagning, vilket bör presenteras för riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *avskaffande av betygen m. m.*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub236 och med avslag på motionerna 1985/86:Ub214 yrkande 3, 1985/86:Ub223, 1985/86:Ub255 yrkande 1 och 1985/86:Ub803 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Kommuns möjlighet att besluta om fler betygstillfällen än i årskurserna 8 och 9 (punkt 1, mom. 8)

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Likaså avstyrker" och slutar med "och 9" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottets mening rimligt att gå till mötes önkemål om att på försök få ge betyg tidigare än i årskurserna 8 och 9. I motion 1985/86:Ub261 hänvisas till den ändring i skolförordningen enligt vilken elevens prestationer i både årskurserna 7 och 8 skall beaktas när betyg ges i årskurs 9. Om i en kommun elever och föräldrar har önskemål om betyg i exempelvis årskurs 7 och en skolstyrelse är beredd att göra de åtaganden som behövs, bör enligt utskottets uppfattning kommunerna få denna möjlighet. En kompletterande bestämmelse härom bör införas i skolförordningen. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en kompletterande bestämmelse i skolförordningen.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

> 8. beträffande *kommuns möjlighet att besluta om fler betygstillfällen än i årskurserna 8 och 9*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub261 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Rätt att gå om en årskurs (punkt 1, mom. 9)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Utskottet erinrar" och slutar "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Alla elever har behov av och rätt till goda kunskaper. För att förstå undervisningen i ett visst moment måste man ha tillägnat sig grundläggande kunskaper från föregående moment. Det är nödvändigt att lärarna fortlöpande följer elevernas kunskaps- och färdighetsutveckling och bedriver ett intensivt arbete med varje elev så att ingen lämnar en årskurs, ett stadium eller än mindre grundskolan i dess helhet med otillräckliga grundläggande kunskaper och färdigheter.

En elev bör få gå om en årskurs när elevens vårdnadshavare och skolan bedömer det lämpligt för honom. SÖ bör komplettera skolförordningens bestämmelser med anvisningar om repetition av årskurs. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub255 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *rätt att gå om en årskurs*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub255 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Ökning av förstärkningsresursen (punkt 1, mom. 11)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Utskottet har" och slutar "motion 1985/86:Ub838" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion 1985/86:Ub838 att 39 900 000 kr. bör föras över från anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet till grundskolans förstärkningsresurs. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en ökning av förstärkningsresursen.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *ökning av förstärkningsresursen*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub838 yrkande 14 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Förstärkningsresursens användning (punkt 1, mom. 12)

Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Utskottet vill" och slutar "yrkande 1 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör kommuner och skolenheter ges både friheten och ansvaret att sammansätta undervisningsgrupperna som man lokalt finner ändamålsenligt. Mindre grupper leder erfarenhetsmässigt till en bättre studiemiljö och ett lugnare arbetsklimat i skolan. Elever som behöver extra stöd i sina studier kan ofta ges detta inom den ordinarie undervisningens ram. Utskottet finner ingen anledning att riksdagen genom särskilda uttalanden skall ingripa i den lokala bestämmanderätten i dessa hänseenden. Det bör vara möjligt att inom de ramar som läroplanen uppställer använda en huvuddel av en skolenhets samlade förstärkningsresurs för att generellt

minska klassernas storlek, om det finns skäl för en sådan anordning. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Ub838 yrkande 1 och 1985/86:Ub202 och med avslag på motion 1985/86:Ub210 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *förstärkningsresursens användning*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Ub838 yrkande 1 och 1985/86:Ub202 och med avslag på motion 1985/86:Ub210 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Förstärkningsresursens användning m. m. (punkt 1, mom. 12)

Pär Granstedt (c) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Utskottet vill" och slutar "yrkande 1 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill – – – görs generellt.

Utskottet delar givetvis uppfattningen att det är värdefullt med mindre undervisningsgrupper. Om de basresurser som frigörs på grund av elevminskningen i grundskolan får stanna kvar inom grundskolan i enlighet med förslag i bl. a. motionerna 1985/86:Ub214, 1985/86:Ub803 och 1985/86:Ub813, kan mindre undervisningsgrupper åstadkommas utan att förstärkningsresursen behöver tas i anspråk.

I övrigt – – – yrkande 1 avstyrks.

13. Hemspråksundervisning m. m. (punkt 1, mom. 17)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar "Vid Skantulls" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att hemspråksundervisningen i skolan bör koncentreras till låg- och mellanstadierna. Därigenom ges barnen i de lägre åldrarna den språkliga identitet som är nödvändig för begreppsbildning och abstrakt tänkande. Det innebär att hemspråksundervisning endast undantagsvis kommer att behövas på högstadiet för att helt utgå ur gymnasieskolan. För elever som kommer till Sverige i högre åldrar, får hemspråksundervisningen anpassas till den enskilde elevens behov. Utskottet anser att de riktlinjer för rätten till hemspråksundervisning m. m. som förordas i motion 1985/86:Ub838 bör kunna utgöra en grund för den ytterligare prövning av hemspråksundervisningens organisation och omfattning som utskottet finner nödvändig. Syftet med en sådan prövning bör vara dels att göra hemspråksundervisningen så effektiv som möjligt, dels att begränsa antalet undervisningstimmar. Därvid bör även föräldrarnas roll liksom invandrarorganisationernas medverkan i hemspråksundervisningen särskilt uppmärksammas. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen begär att regeringen i enlighet med motionsyrkandena återkommer till riksdagen med förslag till nya regler för hemspråksundervisningen.

Vad utskottet nu anfört om nya regler för hemspråksundervisningen i grundskolan bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub838 yrkande 11 och med avslag på motionerna 1985/86:Ub215, 1985/86:Ub827 yrkandena 1 och 3, 1985/86:Ub832 och 1985/86:Ub838 yrkande 12 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *hemspråksundervisning m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub838 yrkande 11 och med avslag på motionerna 1985/86:Ub215, 1985/86:Ub827 yrkandena 1 och 3, 1985/86:Ub832 och 1985/86:Ub838 yrkande 12 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Den samlade skoldagen m. m. (punkt 1, mom. 18)

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar "Utskottet finner" och slutar "alltså anvisas" bort ha följande lydelse:

Bidraget till den samlade skoldagen förorsakar en omfattande administrativ insats både inom kommunerna och inom den statliga skoladministrationen. Därför bör det särskilda bidraget och reglerna för detta avskaffas. Det bör fortsättningsvis ankomma på kommunerna själva att besluta om utformningen och omfattningen av den samlade skoldagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *den samlade skoldagen m. m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Ub813 yrkande 6 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 9 i denna del och med avslag på motion 1985/86:Ub215 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Den samlade skoldagen m. m. (punkt 1, mom. 18)

Lars Leijonborg (fp) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar "Utskottet finner" och slutar "alltså anvisas" bort ha följande lydelse:

Tanken med verksamheten inom den samlade skoldagen var, att den pedagogiskt skulle samverka med och fördjupa verksamheten inom de "traditionella" ämnena. Så har dock skett i mycket begränsad omfattning. Utskottet finner därför att bidragsbeloppet till den samlade skoldagen bör reduceras till hälften.

Utskottet anser att frågan om särskilt stöd till små skolenheter är viktigt. Därför bör en anslagspost om 21 milj. kr. för sådant stöd föras upp under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. Anslagsposten bör efter ansökan fördelas av SÖ på kommuner.

Vad utskottet här har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *den samlade skoldagen m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Ub215, yrkande 5 och med avslag på motionerna 1985/86:Ub813 yrkande 6 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 9 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Vissa fristående skolor (punkt 1, mom. 20)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar "En fristående" och på s. 20 slutar "1985/86:Ub234" bort ha följande lydelse:

Utifrån den utvärdering som SÖ skall göra av verksamheten vid vissa fristående skolor bör prövas om statsbidrag skall dras in och hur erfarenheter som gjorts i fristående skolor skall komma det allmänna skolväsendet till godo. Skolor som kan uppvisa för det allmänna skolväsendet värdefulla och applicerbara erfarenheter bör på ett eller annat sätt införlivas med den allmänna skolan. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *vissa fristående skolor*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub234 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

17. Hillelskolans elevtalsram (punkt 1, mom. 21)

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar "Utskottet behandlade" och slutar "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, i likhet med SÖ i föregående års anslagsframställning, att Hillelskolan vid full utbyggnad av skolan bör kunna påräkna bidrag för högst 150 elevplatser på lågstadiet och högst 180 elevplatser på mellanstadiet. En sådan organisation är den normala för en tvåparallellig låg- och mellanstadieskola. Eftersom statsbidragssystemet är elevrelaterat, kommer bidrag att utgå endast för det antal elever som resp. läsår är inskrivna vid skolan. Med en sådan elevtalsram utestängs ingen elev från underlaget för statsbidrag till skolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *Hillelskolan*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Ub269 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar "Utskottet som" och på s. 21 slutar "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Att inrätta ett högstadium vid Estniska skolan i Stockholm är enligt utskottets mening att betrakta som en utbyggnad av en befintlig skola med tillämpning av den förordning som gäller för de estniska skolorna i Sverige. Det skulle vara en inte oväsentlig fördel för skolans elever, om de skulle kunna fullgöra hela sin skolplikt i en enhetlig och sammanhängande studiegång från årskurs 1 till årskurs 9 i samma skola. Detta mål, som Estniska kommittén arbetat för sedan många år, kan inte uppnås utan statligt stöd. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub269 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en utbyggnad av Estniska skolan i Stockholm.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *Estniska skolan i Stockholm*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub269 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

19. Särskilda åtgärder för Höglandsskolan (punkt 1, mom. 23)

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar "Länsskolnämnden i" och slutar "1985/86:Ub285" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening har Höglandsskolan med sin vertikala organisation skapat en undervisningsform vars positiva inlärningsklimat engagerat både föräldrar och elever på ett ovanligt sätt. Förutom att skolan erbjuder en alternativ arbetsform kan den också ge erfarenheter av värde för det kommunala skolväsendet. Skolans karaktär är av unikt intresse.

Av allt att döma är läget sådant att skolans fortbestånd kräver särskilda åtgärder i bidragshänseende. Detta bör enligt utskottets mening beaktas vid behandlingen av skolans bidragsansökan. Vad utskottet anfört om särskilda åtgärder i bidragshänseende bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *Höglandsskolan*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Ub285 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Rättelse: Reservation 19 tillkommer Pär Granstedt (c), – – – Larz Johansson (c) – – –

20. Beslutsnivå i fråga om prövning av statsbidrag till fristående skola (punkt 1, mom. 25)

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar "Enligt utskottets" och slutar "yrkande 17 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet föreslår att i de fall den sökande skolan uppfyller de krav som fastlagts i riksdagsbeslutet om statsbidrag till fristående skolor och den berörda kommunen tillstyrker ansökan bör skolöverstyrelsen kunna fatta beslut om statsbidrag. I de fall SÖ avslår en ansökan skall den berörda skolan kunna anföra besvär hos regeringen.

dels att utskottets hemställan under 25 bort ha följande lydelse:

25. beträffande *beslutsnivå i fråga om prövning av statsbidrag till fristående skola*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub813 yrkande 17 beslutar att skolöverstyrelsen efter de kriterier som riksdagen godkänt skall kunna förklara fristående skolor berättigade till statsbidrag,

21. Lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet (punkt 1, mom. 27)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar "Utskottet ansluter" och slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

I nuvarande statsfinansiella läge är det nödvändigt att göra besparingar och omprioriteringar på åtskilliga områden. Detta gäller bl. a. lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet. Utskottet vill understryka att barnens anpassningssvårigheter på lågstadiet aldrig kan bemästras utan en aktiv föräldrainsats. Temporära personalförstärkningar på lågstadiet kan inte förändra de grundläggande orsakerna till dagens problem. Utskottet vill dessutom erinra om motionärernas krav om ett årskurslöst lågstadium.

Åberopande vad som anförts föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub838 yrkande 10 i denna del och med avslag på motion 1985/86:Ub272 yrkande 9 i denna del som sin mening ger regeringen till känna att bidraget till lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet skall avskaffas.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. beträffande *lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub838 yrkande 10 i denna del och med avslag på motion 1985/86:Ub272 yrkande 9 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad vad utskottet anfört,

22. Tidigarelagd skolstart (punkt 1, mom. 28)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar "Enligt skollagen" och slutar "1985/86:Ub304" bort ha följande lydelse:

Den svenska skolstarten sker sent sett ur ett internationellt perspektiv. I Unesco Statistical Yearbook, 1984, finns åldern för skolstarten redovisad för 167 länder. Av dessa är det bara 39 länder som låter barnen vänta med skolstarten till sju års ålder. I majoriteten av länderna, dvs. 97 länder, sker skolstarten vid sex år. Av Europas 32 länder är det bara nio som har satt skolstarten till sju års ålder. I Danmark har föräldrarna, genom en lag från år 1985, rätt att efter samråd med skolan låta barn börja skolan det år under vilket barnet fyller sex år före den 1 oktober.

En sen skolstart missgynnar de elever som inte hemma kan få utlopp för sitt naturliga och spontana intresse för att lära. Daghemmens syskongrupper skapar inte heller någon bra miljö för barn som vill lära. I synnerhet barn med behov av särskilt stöd får en sämre inlärningsstart än vad som är önskvärt och möjligt.

Mot denna bakgrund anser utskottet att skolstartsåldern bör sänkas. Viss flexibilitet bör dock finnas. Föräldrar bör få rätt att uppskjuta skolstarten för sina barn till sjuårsåldern om detta anses passa bättre.

Lågstadiet bör göras årskurslöst och flexibelt till sin omfattning. Med en studieuppläggning av detta slag kan skolan se till att eleverna, när de fortsätter vidare till mellanstadiet, har förmågan att tillgodogöra sig den utbildning som där erbjuds.

Ett lågstadium efter dessa riktlinjer är möjligen mer krävande för lärarna än dagens organisation. Det kräver sannolikt dessutom mer resurser. Kan barnen ges en god skolstart undviks emellertid åtskilliga problem som skolan i annat fall tvingas söka lösa senare under skoltiden. Särskild uppmärksamhet bör i sammanhanget ägnas frågan om hur den kompetens som finns hos förskollärarna skall tas till vara.

Med det förslag utskottet här har anslutit sig till kan elever komma att lämna grundskolan vid en lägre ålder än i dag. För de elever som går vidare till gymnasieskolan är detta knappast något problem. I synnerhet gäller detta om ÖGY:s förslag om en förlängning av gymnasieskolans tvååriga utbildningsvägar förverkligas.

För den mycket lilla grupp, som inte vill gå vidare till utbildningen inom gymnasieskolan och som inte fyllt sexton år det kalenderår grundskolan avslutas, bör övervägas ett skolpliktskrav av innebörd att eleverna är skolpliktiga till dess de fyllt 16 år på sätt som anges i motion 1985/86:Ub254.

Motionärernas förslag om en förändring av dagens uppföljningsansvar till en mera allmän organisation för kompletteringsutbildning finner utskottet ändamålsenlig. Genom denna skall den icke-gymnasiala utbildning som eleverna efter grundskolan kan ha behov av kunna erbjudas. Stora krav måste ställas på en flexibel organisation så att studieförseningar inte onödigtvis uppkommer. Den tidigare skolstarten gör att tid åldersmässigt finns till förfogande för en sådan komplettering och kvalitetsförstärkande verksamhet.

Den utbildningsorganisation som utskottet här har förordat förenar möjligheten att stödja elever utan speciella yrkes- eller studiemässiga framtidsplaner med önskvärdheten att kunna ställa kunskapsmässiga krav inför inträdet i gymnasieskolan.

Regeringen bör lägga fram förslag om försöksverksamhet med dels

skolstart vid sex års ålder, dels ett flexibelt lågstadium m. m. i enlighet med förslagen i motion 1985/86:Ub254.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub254 och med anledning av motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 1 och 1985/86:Ub304 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en tidigarelagd skolstart.

dels att utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

28. beträffande *tidigarelagd skolstart*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub254 och med anledning av motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 1 och 1985/86:Ub304 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Tidigarelagd skolstart (punkt 1, mom. 28)

Lars Leijonborg (fp) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar "Enligt skollagen" och slutar "1985/86:Ub304" bort ha följande lydelse:

Sedan Förskola–skola-kommittén lade fram sina förslag, har förutsättningarna för dess argumentering i stora delar drastiskt förändrats. Det gäller framför allt dess argument mot en tidigareläggning av skolstarten.

Enligt kommittén kommer en tidigareläggning av skolstarten att kräva en allmän förskola för femåringar, vilket sägs medföra en extra kostnad för statens del om ca 400 milj. kr. Riksdagsbeslutet om en skyldighet för kommunerna att anordna förskola för bl. a. femåringar föreligger numera, varför kostnaden kommer att belasta statsbudgeten oavsett vilken skolstartstidpunkt som gäller.

Kommitténs övriga jämförelser mellan en förskola för sexåringar och ett lågstadieår för sexåringar är inte förutsättningslösa och har därför blivit missvisande för remissinstanserna. Kommittén har t. ex. valt år 1983 som utgångspunkt för sina sammanfattande kostnadsberäkningar, trots att ett nytt, förbättrat bidragssystem för barnomsorgen trädde i kraft den 1 januari 1984 innebärande bl. a. bidrag för varje barn inskrivet på deltid i daghem eller familjedaghem. Dessa grundfakta undanhålls läsarna av betänkandet.

År 1985 (prop. 1985/86:209, SoU 1985/86:5, rskr. 1985/86:27) beslöt riksdagen om ett särskilt statsbidrag till den öppna förskolan och deltidsförskolan.

Förskolan omfattar daghem, familjedaghem, öppen förskola och deltidsgrupp. Vid årsskiftet 1984-1985 var 43 % av samtliga barn i förskoleåldern inskrivna i daghem eller familjedaghem (SoU 1985/86:5, s. 6). Till bilden hör att av dessa barn var ca 2/3 på daghem (kommunala institutioner) och ca 1/3 i familjedaghem. Härav följer att det sannolikt blir en *mindredel* av samtliga sexåringar som genom närvaro i kommunala institutioner kommer att kunna vara med om den nya verksamhet som Förskola–skola-kommittén önskar få till stånd inom bl. a. förskolan.

Genom en tidigarelagd skolstart ger man däremot *samtliga* barn, när de är i en mycket receptiv ålder, möjlighet att få ett års extra träning av basfärdigheter. Detta är en stor fördel. En tidigareläggning av skolstarten förutsätter

självfallet att man under hela lågstadiet utgår från det enskilda barnets mognadsnivå, motivation, behov och förutsättningar när kunskaper lärs in och olika färdigheter tränas. Barn i sexårsåldern bör få delaktighet i en välstrukturerad pedagogisk verksamhet med successiva inlärningsmål i förhållande till det enskilda barnets tillväxtprocess fysiskt, psykiskt, tankemässigt, språkligt och socialt. En verksamhet enligt dessa intentioner sker enligt utskottets mening bäst för sexåringarna genom en tidigarelagd skolstart.

Ett ytterligare skäl för att sexåringsverksamheten bör ske inom ramen för skolplikten är att barn med behov av särskilt stöd tidigare kommer i åtnjutande av skolans stödresurser.

Det totala statsbidraget per barn och år i förskolan utgår med belopp från 30 000 kr. och nedåt. Det kommande beredningsarbetet bör bl. a. syfta till att inom kostnadsramarna för barnomsorgen för sexåringar dels ersätta statsbidraget till denna åldersgrupps förskola med ett statsbidrag till lärarlöner för en inledande årskurs på lågstadiet, dels låta de kommunala kostnaderna för sexåringarnas förskola i stället avse vissa kommunala kostnader för lågstadiet samt tillsyn efter skolans slut för de sexåringar vilkas föräldrar önskar en sådan.

Med en tidigarelagd skolstart slipper man ett system med två huvudmän för den pedagogiska verksamheten för sexåringar och sjuåringar. Ett sådant system riskerar att leda till omfattande extra arbetsinsatser. Härtill kommer att behovet av nybyggnation för en utbyggnad av förskolan minskar och färre klasslärare behöver sägas upp när elevkullarna minskar.

Regeringen bör lägga fram förslag om försöksverksamhet med skolstart vid sex års ålder. Erfarenheterna från denna försöksverksamhet bör ligga till grund för utformningen av en extra, inledande årskurs på lågstadiet.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub213 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1985/86:Ub254 och 1985/86:Ub304 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en tidigarelagd skolstart.

dels att utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

> 28. beträffande *tidigarelagd skolstart*
>
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub213 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1985/86:Ub254 och 1985/86Ub304 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

24. Tidigarelagd skolstart (punkt 1, mom. 28)

Pär Granstedt (c) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar "Enligt skollagen" och slutar "1985/86:Ub304" bort ha följande lydelse:

Beredningen av Förskola–skola-kommitténs förslag bör avvaktas innan riksdagen gör något uttalande om tidpunkt för skolstart. Ett antal kommuner har uttryckt önskemål om försöksverksamhet med tidigarelagd skolstart. Självfallet är det regeringens sak att avgöra hur ifrågavarande kommittéförslag skall beredas inom regeringskansliet. Utskottet förutsätter emellertid att

regeringen prövar möjligheten och behovet av en försöksverksamhet med tidigarelagd skolstart innan slutlig ställning tas till utredningens förslag. Huvudsyftet i motion 1985/86:Ub304 skulle därigenom kunna tillgodoses. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub304 och med anledning av motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 1 och 1985/86:Ub254 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

28. beträffande *tidigarelagd skolstart*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub304 och med anledning av motion 1985/86:Ub213 yrkande 1 och 1985/86:Ub254 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Matematik i skolan (punkt 1, mom. 32)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 25 som börjar "Utskottet har" och slutar "i grundskolan" bort ha följande lydelse:

Matematikundervisningen är viktig. De undersökningar till vilka föredragande statsråd refererar utgör inte tillräckligt underlag för att nu avsätta särskilda medel för förstärkningsinsatser på matematikens område. Arbetsgruppens förslag till åtgärder bör avvaktas. Anvisande av medel för förstärkning av matematikundervisningen bör således anstå till dess att arbetsgruppens förslag behandlats.

dels att utskottets hemställan under 32 bort ha följande lydelse:

32. beträffande *matematik i skolan*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub272 yrkande 11 i denna del avslår proposition 1985/86:100,

26. Besparingsmetod (punkt 1, mom. 33)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar "Utskottet vill" och på s. 26 slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

På utbildningsområdet föreslår regeringen en minskning av statsbidraget till lärarlönerna. Detta förslag kan utskottet inte biträda. I moderata motioner föreslås besparingar i fråga om statsbidrag som sammantagna skapar rimligare arbetsförutsättningar för kommunerna. Strävan i förslagen är att i första hand reducera de mest specialdestinerade bidragen. En sådan besparingsstrategi – i förening med en medveten prioritering av ungdomsskolans arbete – är enligt utskottets mening bäst ägnad att garantera att tillgängliga resurser kommer till bästa möjliga användning.

27. Besparingsmetod (punkt 1, mom. 33)

Pär Granstedt (c) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar "Utskottet vill" och på s. 26 slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet har uppfattningen att någon besparing ej bör genomföras på statsbidraget till lärarlöner. Alternativa besparingsförslag finns i motioner från centern som hänvisats till finansutskottet. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till besparingar i linje med yrkandena i dessa motioner.

28. Besparingsmetod (punkt 1, mom. 33)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar "Utskottet vill" och på s. 26 slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

Någon minskning av statsbidragen på skolans område bör inte ske. Utskottet anser det vidare viktigt att basområden för undervisning som skolhälsovård, läromedel m. m. garanteras. Utskottet vill därför förorda en ny arbetsgivaravgift till skolans verksamhet motsvarande 0,16 % av bruttolönesumman. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

29. Anslagsbeloppet (punkt 1, mom. 35)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar "Det totala" och slutar "14 893 600 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till sina tidigare ställningstaganden föreslår utskottet att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 14 819 300 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* med bifall till motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 19 i denna del, 1985/86:Ub813 yrkande 4 och yrkande 6 i denna del, 1985/86:Ub838 yrkandena 9, 10 och 14 i motsvarande delar samt yrkande 15, med anledning av proposition 1985/86:100 och motion 1985/86:Ub272 yrkande 12 samt med avslag på motionerna 1985/86:272 yrkandena 2 och 11 i motsvarande delar, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub813 yrkande 5 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkande 12 i denna del för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 14 819 300 000 kr.

30. Anslagsbeloppet (punkt 1, mom. 35)

Pär Granstedt (c) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar "Det totala" och slutar "14 893 600 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till sina tidigare ställningstaganden föreslår utskottet att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 15 093 600 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* med bifall till motionerna 1985/86:Ub213 yrkande 19 i denna del, 1985/86:Ub272 yrkande 2 i denna del, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub813 yrkande 4 samt yrkandena 5 och 6 i motsvarande delar och 1985/86:Ub838 yrkande 9 i denna del, med anledning av proposition 1985/86:100 och motion 1985/86:Ub272 yrkande 12 och 1985/86:Ub838 yrkande 15 och med avslag på motionerna 1985/86:Ub272 yrkande 11 i denna del och 1985/86:Ub838 yrkandena 10, 12 och 14 i motsvarande delar för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 15 093 600 000 kr.

31. Anslagsbeloppet (punkt 1, mom. 35)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar "Det totala" och slutar "14 893 600 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till tidigare ställningstaganden föreslår utskottet att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 15 045 000 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* med bifall till motionerna 1985/86:213 yrkande 19 i denna del, 1985/86:Ub272 yrkandena 2 och 11 i motsvarande delar och yrkande 12, 1985/86:Ub803 yrkande 1 i denna del, 1985/86:Ub813 yrkande 4 och yrkande 5 i denna del, med anledning av proposition 1985/86:100 och motion 1985/86:Ub838 yrkande 15 och med avslag på motionerna 1985/86:Ub813 yrkande 6 och 1985/86:Ub838 yrkandena 9, 10, 12 och 14 i motsvarande delar för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 15 045 000 000 kr..

32. Avslag på förslaget om ett nytt anslag (punkt 2, mom. 1)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar "Medel under" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till vad som anförts i motion 1985/86:838 föreslår utskottet att riksdagen avslår regeringens förslag att till ett nytt anslag Särskilda åtgärder i grundskolan anvisa 223 750 000 kr. Som utskottet redovisat i det föregående bör i stället 39 900 000 kr. tillföras förstärkningsresursen under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. och ytterligare 83 850 000 kr. anvisas för handikappades speciella behov under ett särskilt anslag.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub838 yrkande 16 avslår förslaget i proposition 1985/86:100 om anslaget Särskilda åtgärder i grundskolan.

Särskilda yttranden

1. Elevbaserat statsbidragssystem (punkt 1, mom. 3)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anför:

Ett nytt statsbidragssystem för grundskolan bör enligt vår mening snarast införas. Det nya systemet bör i princip vara elevbaserat. Att ett sådant system riskerar att få sneda effekter mellan olika kommuntyper är inte skäl nog för att välja ett annat system. Eventuella snedheter kan och bör justeras med hjälp av skatteutjämningen.

2. Fristående skolor (punkt 1, mom. 20–25)

Per Unckel, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anför:

Vi har i motion 1985/86:Ub253 anfört att staten enligt vår mening bör stödja fristående skolor, som uppfyller skollagens krav för godkännande, på i princip samma sätt som stöd utgår till kommunens skolor. Utskottet kommer att vid ett senare tillfälle behandla denna motion.

3. Fristående skolor (punkt 1, mom. 20–25)

Lars Leijonborg (fp) och Lennart Alsén (fp) anför:

I motion 1985/86:Ub213 begärs förslag om nya bestämmelser för statsbidrag till fristående skolor. Syftet med förändringen är att statsbidraget till sådana skolor skall förbättras och att det skall betraktas som ett allmänt intresse att tillgodose önskemål från föräldrar och elever om skolgång i en fristående skola. Motionsyrkandet kommer att behandlas av utskottet vid ett senare tillfälle.

gotab Stockholm 1986 10633